

معرفی نسخه‌های خطی شیخ معروف نودهی و کاک احمد شیخ در کتابخانه‌های ایران

دکتر تیمور مالمیر
timoormalmir@gmail.com
 استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه کردستان

کاروان عثمان خیاط (ریبین)
karwanosmanali@gmail.com
 دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه کردستان

تأریخ موافقه النشر: 2024/5/7

تأریخ استلام البحث: 2024/3/1

شیخ معروفی نودهی در سال 1166 هـ. ق. در آبادی نودهی در ناحیه شاربازیر متولد شد و در سال 1254 فوت کرد. از وی نزدیک به 40 اثر باقی مانده است. پسر وی با نام کاک احمد شیخ نیز شاعر بوده است. 66 نسخه از آثار مختلف شیخ معروف و 14 نسخه از آثار کاک احمد شیخ در کتابخانه‌های مختلف ایران نگهداری می‌شود. مشخصات و محل نگهداری این آثار را معرفی کرده‌ایم. از شیخ معروف یک مجموعه شعر در 28 بند باقی مانده است. قافیه هر بند در این اشعار براساس حروف الفبای فارسی تنظیم شده است. ما این اشعار را براساس نسخه خطی شماره 55202 کتابخانه آستان قدس رضوی تصحیح کرده‌ایم. از کاک احمد شیخ نیز یک منظومه به زبان کردی باقی مانده است، این اشعار را براساس نسخه شماره 7816 کتابخانه مجلس شورای اسلامی ایران تصحیح کرده‌ایم.

واژه‌های کلیدی: شیخ معروف نودهی، کاک احمد شیخ، تصحیح انتقادی، منظومه کردی.

مقدمه

شیخ محمد معروف نودهی بن شیخ مصطفی بن سیداحمد بن سیدمحمد که در زبان کردی به «شیخ ماری نودئ» مشهور است، از مشایخ بزرگ طریقت قادریه در کردستان به شمار می‌آید، در سال 1166 هـ. ق. در آبادی نودئ در ناحیه شاربازیر تولد یافته است. در دهکده هزارمیرد و سلیمانیه تحصیلات خود را تکمیل کرده است. شیخ معروف بیش از 40 اثر به زبان فارسی و عربی به نظم و نثر تألیف کرده است. شیخ معروف در سلیمانیه اقلیم کردستان عراق در سال 1254 هـ. ق. وفات یافته است (روحانی، ج 1، 1382: 359-361).

نسخه‌های آثار شیخ معروف نودهی و کاک احمد شیخ در کتابخانه‌های ایران بسیار است. نسخه‌های شیخ معروف در کتابخانه ملی ایران 28 نسخه و کتابخانه مجلس شورای اسلامی ایران 5 نسخه و 3 نسخه در کتابخانه‌های دیگر در تهران وجود دارد. در کتابخانه‌های دیگر ایران مانند قم: 20 نسخه و مشهد 5 نسخه و در شهرهای دیگر ایران 5 نسخه آمده و ثبت شده است. مجموعاً 66 نسخه از شیخ معروف در کتابخانه‌های ایران ثبت شده است. از میان اشعار شیخ معروف نودهی، یک مجموعه شعر خاص هست که قالب آن دارای تازگی است. به لحاظ قافیه و تعداد ابیات با نوع غزل تناسب دارد، مجموعاً 28 بند است یا به تعبیر دیگر 28 غزل است که براساس حروف الفبای فارسی از حرف الف تا یاء تنظیم شده است. این اشعار را به سبب آنکه با خطاب «ای شده» آغاز گشته است به همین نام شهرت یافته است. این اشعار پیشتر از سوی چاپخانه نجاج در بغداد بدون ذکر نسخه‌بدل یا نسخه خطی منتشر شده است. در این مقاله این مجموعه شعر را به روش قیاسی تصحیح کرده‌ایم و با متن چاپی مقایسه کرده‌ایم.

نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

نسخه‌های شیخ مروف نوده‌ی

1

ارجوزه در تجوید

عنوان نسخه: ارجوزه در تجوید

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: 2/3005-335

شماره‌های شناسایی دیگر: 3/3005-335

زبان: فارسی

مشخصات ظاهری: ص 39-52 (29 برگ)؛ قطع: ۲۱۰×۱۷۰؛ در این نسخه شماره سطرها متفاوت است؛ نوع و درجه خط: نستعلیق؛ نوع کاغذ: کاهی؛ تزئینات متن: عناوین با مرکب قرمز؛ کاتب نسخه را برای ملا عبدالحکیم نوشته است. آغاز: بسمله.

بعد حمد خالق و نعت رسول//بشنو این نکته تو بر سمع قبول
در کلام خویش حق درّی بسفت//رتل القرآن ترتیلا بگفت...
در ادای بحث تجوید کلام//قاریان تألیفها کردند تمام
لیک نظم مختصر گوید حقیر//تا بود هر مبتدی را دل‌پذیر
هم پسند خاطر عالی شود//باعث خشنودی والی شود...
انجام:

یا بود میم ساکن اندر ادغام//یا در اخفا نزد بعضی از کلام

یا مشدد در کلیمه میم و نون//می‌شود زان میم و نو غنه برون.

انجامه: تمام شد تحریر این نسخه فارسی در علم تجوید جهة قلبه‌ام جناب مستطاب آقای ملا عبدالحکیم دام فضله العالی از دست این بی‌بضاعت و غریب بحر معاصی سعداله الطالشی در قریه مرخوذ در ماه مبارک رمضان سنه ۱۳۴۰ آه من الموت قبل حصول المراد.

2

الروضة الغناء فی الدعاء باسماء الله الحسنى

عنوان نسخه: الروضة الغناء فی الدعاء باسماء الله الحسنى

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۳۴۵۸۲-۵

مشخصات ظاهری: ص ۱۹-۳۸ (۲۰۸ صفحه رقمی)، ۱۱ سطر (دو ستونی)؛ هندی نخودی؛ برخی کلمات در ابیات و اعراب گذاری به سرخی؛

زبان: شعر عربی

آغاز: بسمله،

قال فقیر جود و هاب النداء//محمد بن مصطفی بن احمد

الحمد لله الذی اسمائه//اجیب للداعی بها دعائه

ثم صلاة و سلام کمالا//منه علی خیر نبی ارسلا...

انجام: ...

و الحمد لله علی الاتمام//و افضل الصلوة و السلام

علی النبی المصطفی و شیعته//و صحبه و تابعی شریعته

انجامه: تمت شد قصیده اسماء الله لحضرت الشیخ المعروف النودهی رحمة الله علیه و علی اولاده روز سه شنبه بیست و پنجم صفر المظفر از دست سید محمد صدیق امرو لی غفر الله له و لامثاله امین سنه ۱۳۴۶.

ملاحظه: ارجوزه ایست در دویست بیت که اسماء الحسنى الهی را در آن تضمین نموده و خداوند را به آنها می‌خواند. نوده‌ی منظومه دیگری بنام «الجواهر الاسنی فی الصلاة المشتملة علی اسماء الله الحسنى» نیز دارد، و چون در مقدمه منظومه حاضر می‌گوید «أدعو بها بدعوات صائبة» گمان می‌رود که همان الروضة الغناء باشد، نه الجواهر الاسنی.

عنوان های دیگر: ارجوزة الروضة الغنا فی الدعاء و التوسل باسماء الله الحسنی

3

العروض

عنوان نسخه: العروض

کتابخانه: نسخه های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۳۰۰۵-۱۸۲

شماره های شناسایی: ۳/۱۸۲-۳۰۰۵

مشخصات ظاهری: گ ۳۸-۴۵ (۴۸ برگ)، ۱۲ سطر: ۹۰×۱۳۵؛ قطع: ۱۵۵×۲۰۰؛ خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی، آهار مهره؛ تزئینات متن: عناوین و برخی خطوط به سرخی؛ نوع و تزئینات جلد: تیماج تریاکی، یک لا، جدول، حاشیه برگ های کوچک ریسه ای، ضربی، اندرون کاغذ آبی

زبان: شعر عربی

آغاز: بسمله.

يقول معروف حسینی النسب//الحمد للهادی الى علم الادب

ثم صلوة ما لها نفاذ//على نبی دینه الرشاد

و اله الكرام و الصحابه//ذوی التقی و امه الاجابه

انجام:

عروضه و ضربه قد سلما//تم بحمدالله ما قد نظما

و الله ارجوا لمن بالسلامه//فی هذه الدنيا و فی القيمة

دار کونی فانتم ذوو تدرء//اننی فیکم صنعت هذی المدح

انجامه: الحمد لله و الصلوة على رسول الله استفدتها قراءة بحضور استاذی المدقق و الكامل المحقق مولانا محمود زاد فضله المعبود و رفع قدره الودود فی وقت الیوم الموعود امین یا مجیب السائلین تم.

ملاحظه: حواشی اوراق نسخه در حاشیه تصحیح شده است. حواشی با نشان «منه، منه مدظله، ابن آدم، عبدالله، محمود، عبدالله البیتوشی، ش، ۲۲»؛ شکل و سجع مهر: گ ۴۵ پ: مهر بیضی جدید با نشان «عبدہ الراجی الى الله لطف الله ۱۳۲۹»؛

4

العروض

عنوان نسخه: العروض

کتابخانه: نسخه های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۴۰۲۸۹-۵

مشخصات ظاهری: ۸ برگ، ۱۲ سطر: ۸۸×۱۶۲ م؛ رکابه؛ قطع: ۱۴۲×۲۰۰ م؛ خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی، آهار مهره؛ تزئینات متن: سرفصل ها، علائم و تاکید روی برخی کلمات متن به سرخی، خط کشی بالای عبارات به شنگرف؛ کاتب: احمد ابن حاجی ابراهیم

زبان: شعر عربی

آغاز: بسمله.

قال محمد حسینی النسب//الحمد للهادی الى علم الادب

ركب فی بعض من الطباع//دواعی القریض و الاسجاع...

انجام: ...

و اسئلک الله لنا السلامة//فی هذه الدنيا و فی القيمة

دارکنی نبی الهدی مردء//اننی فیک و شیت هذالمدح.

انجامه: قد تم هذه النسخة الشریفة على يد احمد ابن حاجی ابراهیم فی شهر شعبان فی حجرة مولانا عبدالله المشهور بسر دشتی فی سنه الف و مائتین و تسع عشر آه من الموت و حالاته.

5

العروض

عنوان نسخه: عروض

کتابخانه: نسخه های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۳/۳۹۴۸۶-۵

شماره شناسایی: ۳/۳۹۴۸۶

مشخصات ظاهری: گ-۳۸-۴۵ (۴۸ برگ)، ۱۲ سطر: ۱۳۵×۹۰؛ قطع: ۲۰۰×۱۵۵؛ خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی، آهار مهره؛ تزئینات متن: عناوین و برخی خطوط به سرخی
زبان: عربی
آغاز: بسمله.

بقول معروف حسینی النسب// الحمد لله ادى الى علم الادب
ثم صلوة ما لها نفاذ// على نبي دينه الرشاد
و اله الكرام و الصحابه// ذوى التقى و امه الاجابه
و بعد فاعلم ان من فروض// كفاية تعلم العروض
انجام:

عروضه و ضربه قد سلما// تم بحمد الله ما قد نظما
و الله ارجوا لمن بالسلامه// فى هذه الدنيا و فى القيمة
دار كوني فانتهم ذوو تدرء// اننى فيكم صنعت هذى المدح
الحمد لله و الصلوة على رسول الله استفدتها قراءة بحضرة استاذى المدقق و الكامل المحقق مولانا محمود زاد فضله المعبود و رفع
قدره الودود فى وقت اليوم الموعود امين يا مجيب السائلين تم
ملاحظات: حواشى اوراق: نسخه در حاشيه تصحيح شده است. حواشى با نشان «منه، منه مدظله، ابن آدم، عبدالله، محمود، عبدالله
البيتوشى، ش، ۲۲»؛ شكل و سجع مهر: گ-۴۵پ: مهر بيضى جديد با نشان «عبدہ الراجى الى الله لطف الله ۱۳۲۹».

6

العروض الحسينى

عنوان نسخه: عروض

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۴۰۲۸۹-۵

مشخصات ظاهری: ۱۲۱۹ق؛ ۸ برگ، ۱۲ سطر: ۱۶۲×۸۸م؛ رکابه؛ قطع: ۲۰۰×۱۴۲م. خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی، آهار مهره؛ تزئینات متن: سرفصل ها، علائم و تاکید روی برخی کلمات متن به سرخی، خط کشی بالای عبارات به شنگرف. کاتب:
احمد ابن حاجی ابراهيم.

زبان: عربی

آغاز: بسمله.

قال محمد حسینی النسب// الحمد لله ادى الى علم الادب
ركب فى بعض من الطباع// دواعى القريض و الاسجاع
انجام:

و اسئلک الله لنا السلامة// فى هذه الدنيا و فى القيمة
دارکنى نبى الهدى مردء// اننى فيک و شيت هذا المدح.

انجامه: قد تم هذه النسخة الشريفة على يد احمد ابن حاجی ابراهيم فى شهر شعبان فى حجرة مولانا عبدالله المشهور بسر دشتى فى سنه
الف و مائتين و تسع عشر آه من الموت و حالاته.

7

اوثق العرى فى الصلاة و السلام على خير الورى

عنوان نسخه: اوثق العرى فى الصلاة و السلام على خير الورى

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۱/۴۰۱۳۶-۵

شماره شناسایی: ۱/۴۰۱۳۶

مشخصات ظاهری: گ-۳-۱۴ (۱۰۲ برگ)، ۱۰ سطر: ۵۰×۱۳۵: راده گذاری؛ قطع: ۲۰۰×۱۴۰؛ محمدمسمواتی بن شیخ
عبدالرحمن بن شیخ ابوبکر، ۸ جمادی ۱۲۳۲ ق.؛ خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی شکری؛ نوع و تزئینات جلد: مقوایی، روکش تیماج
عناپی، جدول ضربی.

زبان: عربی؛ تاریخ تالیف ۱۲۳۰ ق.

آغاز: بسمله.

بحقک یا الله صلی و سلم و بارک علی خیر الوری و ترحم و رسلک طرا و النبیین کلهم و عبادک الاملاک جند عرمرم... انجام: ... یوافق بالضرب تضعیفها ممر الدهور بغير انصرام اصلی علیه و عترته واصحابه الاصفیاء الکرام. انجامه: گ ۱۱ ر: تمت القصیده الرائیه فی مدح خیر البریه من کلام السید العالم الکامل الفاضل الشیخ معروف النودهی نمقه الحقیق الضعیف محمدسمواتی لاجل ولد العزیز شیخ عبدالرحمن ابن شیخ ابوبکر رضی الله عنهم سنه ۱۲۳۲. ملاحظات: یادداشت های مربوط به نسخه: ۱۳ بیت شعر به زبان عربی با آغاز "احب الفتی سیفی الفواحس سمعه" و "لا تحسین حسب الآباء مکرمة" (اندرون جلد، گ ۱)، "تخامیس شیخ معروف تخمیس البرده و تخمیس المضریه و تخمیس بانث سعاد و تخمیس لامیه العجم و قصائد فی الصلاة علی رسول الله صلی الله علیه و سلم للسید السند و الفاضل المجد الشیخ معروف النودهی السلیمانی البرزنجی رحمه الله تعالی رحمة واسعة" (گ ۱ ر). یادداشت های تملک: یادداشتی با مرکب بنفش "باسمه سبحانه - تملک هذا الكتاب المستطاب ليلة الاحد ۱۰/۹/۷ = ۱۸ رجب ۵۰ انا الغبی [همراه با امضا و اسم مخدوش شده]، "نمره ۱۹۳ - المكتبة البیدیعیه- بدیع الزمان مهی السنندجی الشافعی عفی عنه و عن والديه"، "این کتاب مستطاب بکتابخانه نیازمند درگاه اله الوالی ابن الوالی ابن الوالی ابن الوالی ابن الوالی...؟ اردلان...؟ ابن جلیل کردستان انتقال یافت فی ۸ ذی حج سنه ۱۲۶۶"، "هو الله تعالی یکوقتی این اقل طلاب اینرا در دست شخصی که موصوف بقلت دیانت بود مشاهده نمودم کمصحف عطلت فی بیت زندیق را شامل حال این اوراق بی گناه دیدم بیجالت معطلی پولی را که زیاد تر از ثمن المثل بود شمردم و آنرا نزد خود اوردم و الله العالم بحقایق الامور حرره الاقل مصطفی فی ذی القعدة سنه ۱۳۰۵" (گ ۳ ر) شکل و سجع مهر: مهر بیضی با سجع "رب صفی بالمصطفی" (گ ۳ ر).

8

تخامیس معروفیه

عنوان نسخه: تخامیس معروفیه

کتابخانه: نسخه های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۵-۱۳۶/۲۰۴

شماره شناسایی: ۱۳۶/۲۰۴

مشخصات ظاهری: محمدبن یوسف سمواتی، ۸ ج ۱۲۳۲ق؛ گ ۱۵ب - ۱۰۰ر (۱۰۲ برگ)، ۱۰ سطر: ۵۰ × ۱۳۵: راده گذاری؛ قطع: ۱۴۰ × ۲۰۰؛ خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی شکری؛ تزیینات متن: برخی ابیات به سرخی

زبان: عربی

آغاز: بسمله. لما علمت بطرف منک منسجم ظننت فیک غراما غیر منحسم فقلت قل لی برب البیت و الحرم امن تذکر جیران بذی سلم...

... و الله یکرّم بالغفران ناظمها و والدی و خلانی و یغفرلی.

انجامه: گ ۸۱ب: نمقه الحقیق محمد سمواتی

انجامه: گ ۱۰۰ ر: قد تم هذه القصاید بید الحقیق الفقیر الراجی الی رحمة الله محمدبن المرحوم شیخ یوسف بن المغفور شیخ مولانا بن شیخ عمر بن شیخ محمدبن الشیخ شمس الدین ابن شیخ مولانا لاجل الولد العزیز شیخ عبدالرحمن بن شیخ ابوبکر بن المرحوم شیخ سلیمان عفی الله عنهم و غفر ذنوبهم. نجز تحریر هذه التخمیسات من النسخة المکتوبة بخط مولفها فی ۸ ج سنه ۱۲۳۲. ملاحظات: نسخه حاضر از روی نسخه دست نویس شخ معروف نودهی کتابت شده است. حواشی اوراق: توضیحات و تصحیحاتی با نشان "ق،خ، ۱۲، ابراهیم، ابر، محمودخرپوتی، ابراهیم باجوری، صح" و اشعار در حاشیه و بین سطرها آمده است. امتیاز: نسخه حاضر در زمان حیات مولف کتابت شده است.

نسخه حاضر شامل تخمیسات شیخ معروف نودهی است و شامل: تخمیس قصیده البرده از شیخ محمد بوصیری با انجام "مارنخت عذبات البان ریح صبا و اطرب العیس حادی العیس بالنعم" (گ ۵ب - ۵۵ر)، تخمیس قصیده مضریه از شیخ محمد بوصیری که شیخ معروف ابتدا اشعاری در مقدمه و معرفی قصیده بوصیری با عنوان "الجوهرة المضریه فی اکثار الصلوة و اللام علی خیر البریه و سپس سبب نظم این قصیده سروده و می گوید: "برای این قصیده تخمیزی جز تخمیس سلیمان حجازی نیست و کسی خوب در آن تامل کند در می یابد که آنچه من به نظم در آورده ام حقیقی است و آنچه دیگران ساخته اند مجازی است" سپس تخمیس خود را چنین شروع می کند: "یا من تعالی عن الادراک بالبصر یا خلق الخلق و الاملاک و البشر" و با بیت "و الهم عن کل مایعنیه اشغله و قد اتی خاضعا و القلب منکسرا" پایان می یابد (گ ۵۶ - ۶۷ب)، تخمیس قصیده بانث سعاد از کعب بن زهیر با آغاز "دمی و دمی مدرار و مطلول و القلب مضطرب و العقل مخبول" و انجام "لا یقع الطعن الا فی نحورهم و ما لهم عن حیاض الموت تهلیل" (گ ۶۸ر - ۸۲ب) و همچنین شیخ معروف نودهی ذیلی بر این تخمیس نوشته و آغاز این منظومه "یا رب صل علی خیر البریه من قد جاءه بکتاب الله جبریل" و انجام آن "ثم الصلاة علی الهادی و اسرت و للكلام بحمدالله تکمیل" است (گ ۸۲ب - ۸۴ر)، قصیده شفاء السقم فی تخمیس لامیه العجم از عمید الدین طغریایی رئیس دفتر و دیوان انشاء در سلطنت سلجوقیان مخمس با این بیت آغاز نموده

"العلم والعقل للانسان خير جلى فضلى كنار القرى ليلا على جبل". پایان قصیده "قد رشحوك لامر ان فطنت له فاربا بنفسك ان ترعى مع الهمل" و نیز شیخ معروف بر ذیل این تخمیس پنج بیت شعر سروده است با آغاز "قال الفقير الى الطاف سيده معروف الواله اللهفان ذوالوجل" (گ ۸۴ب - ۱۰۰ر).

9

تخمیس قصیده أ أنعم عيشا
عنوان نسخه: تخمیس قصیده أ أنعم عيشا
کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
شماره بازیابی نسخه: ۳۰۵۸۰-۵
شماره شناسایی: ۶/۳۰۵۸۰
مشخصات ظاهری: ۱۰۲ب-۱۰۵الف (۱۰۸ برگ)، ۹ سطر: ۷۵×۱۳۵؛ قطع: ۱۱۵×۱۸۰؛ خط: نسخ معرب؛ نوع کاغذ: فرنگی
مارکدار نخودی؛ تزئینات متن: خطوط بالای ابیات امام شافعی به سرخی.
زبان: عربی
آغاز: بسمله.
شبابی مضی ما کانت فيه بناهض//الى عمل الطاعات غير فرائضی
تملیت بالذات حلو و حامض//انعم عيشا بعدما حل عارضی...
انجام:
اذا انسد باب عنك من دون حاجة//فدعه الاخرى يفتح لك بابها
تم بحمد الله.
ملاحظات: شکل و سجع مهر: ۱۰۲ب: مهر بیضی کاتب با نقش «سعدالدین سعدالشریعه». نویسنده متن: منسوب به محمد بن ادریس شافعی، معروف به امام شافعی.

10

شرح نظم العروض یا تعلیقات علی المنظومة العروضية
عنوان نسخه: شرح نظم العروض یا تعلیقات علی المنظومة العروضية
کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
متن اصلی: شیخ معروف نودهی
شارح: شیخ محمدسلیم تختی
شماره بازیابی نسخه: ۳۰۳۸۱-۵
شماره شناسایی: ۶/۳۰۳۸۱
مشخصات ظاهری: کاتب: عبدالله بن سلیمان لونی، ۱۳۲۸ق؛ ۷۳الف-۱۰۵ (۱۲۶ برگ)، ۱۵ سطر: ۱۸۰×۱۱۰؛ قطع: ۱۷۵×۲۲۰؛ خط: نسخ معرب؛ نوع کاغذ: فرنگی مارکدار نخودی؛ تزئینات متن: نشان‌ها و خطوط بالای برخی عبارات به سرخی؛ نوع و تزئینات جلد: مقوایی با روکش کاغذ نخودی، عطف و سجاف تیماج قهوه‌ای، اندرون کاغذ فرنگی خطدار؛ حواشی اوراق: نسخه دارای حواشی لغوی و معنایی در بین سطرها و همچنین دارای توضیحاتی در حاشیه با نشان «منه» است.
زبان: عربی
آغاز: قوله يقول معروف حسینی النسب ای حسنی الاصل و هو الشیخ العالم العلامة الوارِع البارِع السید معروف النودهی مولانا الحسینی نسبا المنسوب الی سیدنا الحسین ابن علی بن ابی‌طالب رضی الله عنهما ...
انجام: ... و القطع فی حشوه جائز و بیته ما لی مال الا درهم او به زدن ذاک الادهم و قد اجتماعا و بیته زمت ابل للبین ضحی فی عوز تهامة قد سلکوا.
انجامه: تمت تعلیقات استاذی و مولای مولانا الشیخ محمدسلیم التختی دام افاضاته علینا علی المنظومة العروضية بعون الخالق البرية و الحمد لله علی العطية فی سنة ۱۳۲۸ کتبه الحقیر عبدالله ابن سلیمان آه از دست ناخوشی.

11

تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات
عنوان نسخه: تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات
کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
شماره بازیابی نسخه: ۱۶۲۷۶-۵

شماره شناسایی: ۱۰۴۰۰۷
 مشخصات ظاهری: ۱۳۱۰ ق؛ برگ ۴۲-۴۶ ب (۱۳۰ برگ)، ۱۷ سطر، اندازه سطور: ۱۶۵×۹۳؛ قطع: ۲۲۰×۱۶۵؛ نوع و درجه خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی؛ تزئینات متن: عناوین و علامات و خط بالایی برخی از عبارات بسرخی.
 زبان: عربی
 آغاز: بسمله.
 قال الفقیر المذنب للهوف//آمل عفو ربه معروف
 انجام: ...
 و اله الهادین من ضلال//و صحبه الغر ذوی الکمال
 انجامه: قد تمت بعون الله فی يوم واحد... سنه ۱۳۱۰ ... الموت.

12

تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات
 عنوان نسخه: تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات
 کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
 شماره بازبایی نسخه: ۷/۱۶۲۷۶
 مشخصات ظاهری: ۱۳۱۰ ق؛ (۴۲-۴۶ پ) (۵ برگ)، ۱۷ سطر (۵/۱۶×۳/۹) سطر؛ ۲۲×۵/۱۶ س؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی؛ خط: نسخ. عناوین و علامات و خط بالایی برخی از عبارات بسرخی، نسخه در حاشیه شرح شده است. جلد الحاقی است و اوراق درون آن قرار داده شده، اوراق انتهای نسخه از بقیه جدا شده، برخی از اوراق وصالی شده است.
 زبان: عربی
 آغاز: بسمله.
 قال الفقیر المذنب الملهوف//آمل عفو ربه معروف
 انجام: ...
 و اله الهادین من ضلال//و صحبه الغر ذوی الکمال
 انجامه: ... قد تمت بعون الله فی يوم واحد... سنه ۱۳۱۰ ... الموت.

13

جنگ ادبی، اخلاقی و دینی
 عنوان نسخه: جنگ ادبی، اخلاقی و دینی
 کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
 شماره بازبایی نسخه: ۹۷۷۶-۵
 مشخصات ظاهری: کاتب: عبدالرحمن ابن طه ابن محمد، ۱۳۳۰ ق؛ ۹۹ برگ، سطور متفاوت، اندازه سطور: مختلف: راده گذاری شده؛ قطع: ۲۲۰×۱۴۰؛ نوع و درجه خط: نسخ و نستعلیق؛ نوع کاغذ: فرنگی؛ تزئینات متن: عناوین فصول و ابواب و بعضی کلمات به سرخی نوشته شده است و اشعر بصورت حمایی کتابت شده. نسخه بررسی شده. مهر ماه ۱۳۸۹، نسخه بیشتر بخش هایی از کتب مختلف و اشعار گوناگون است که در یکجا گردآمده. جلد نیز الحاقی است.
 زبان: عربی و فارسی
 ملاحظات: در برگ ۲۸ ر تا ۳۱ «دره الفریده للشیخ السیوطی نظمها الشیخ المعروف النودهی با آغاز: مددا لمولی واحد علام و شارع عقائد الاسلام...»، در بیان حدوث و قدم عالم، صفات منزله، خیر و شر، ارسال رسل، معراج و ظهور الدجال، بیان اشراف الساعه، بیان جنه و النار، که با «تمت الرساله المنظومه المسماة بالدره الفریده فی علم العقیده» که توسط عبدالرحمن نامی به تاریخ ۱۳۳۰ کتابت شده است.

14

جنگ اشعار گوناگون
 عنوان نسخه: جنگ اشعار گوناگون
 کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
 شماره بازبایی نسخه: ۲۲۸۲۰-۵
 مشخصات ظاهری: کاتب: محمد جدید، یکشنبه ۱۲۴۸ ق؛ ۱۴۸ برگ، سطر: متغیر، اندازه سطرها: متغیر، راده گذاری، قطع: ۱۹۵×۸۵ (بیاضی)؛ خط: نستعلیق؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی، آهار مهره؛ تزئینات متن: عناوین و خطوط بالایی برخی کلمات به سرخی.

زبان: فارسی - کردی

آغاز:

من خانه خراب بوم له غم عشق جوانان//پیوسته دکیشم غمو هجران فغانان
دل پر بو له داخ الم درد ترانان//سر بو همه عمرم لفراق رخ جانان...

انجام:

بلام آخر گیان شرینی دلیر//چون ملی؟ و صبر که رارم مدر

جمال دل و جان چیت لی سفر//زام دارن کفتن پاو پائینی؟ که

انجامه: گ ۱۰۴: تمت شد از درت؟ محمد جدید پس از روز یکشنبه سنه ۱۲۴۸.

ملاحظات: شیخ احمد کسنزانی و شیخ نوهدی به همراه چند مناجات نامه به نظم به زبان کردی و فارسی (۸۱ الف - ۸۷ ب).

15

العروض

عنوان نسخه: العروض

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۱۲/۱۶۲۷۶

مشخصات ظاهری: ۱۳۱۰ ق. محمد علی ابن محمد امین الاکرقاشی؛ (۶۵-۷۳ پ) (۹ برگ)، مختلف السطر سطر؛ ۲۲×۵/۱۶ س

م؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی؛ نوع و تزیینات جلد: گالینگور قرمز الحاقی؛ خط: نسخ

زبان: عربی

آغاز: بسمله.

يقول معروف حسینی النسب//الحمد لله الى علم الأدب

انجام: ... وعده فارح للکرب جانب من لجاح من عنادی

انجامه: .. کتبت هذه الرسالة المنظومة المنسوبة الى الفاضل الكامل... الشيخ معروف البرزنجی قدس الله... الاقل محمد علی ابن محمد

امین الاکرقاشی فی سنه ۱۳۱۰.

16

الروضة الغناء في الدعاء باسماء الله الحسنى

عنوان نسخه: الروضة الغناء في الدعاء باسماء الله الحسنى

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۳۴۵۸۲-۵

شماره شناسایی: ۲/۳۴۵۸۲

مشخصات ظاهری: کاتب: سید محمدصديق امر ولی، ۱۳۴۶ ق؛ ص ۱۹-۳۸ (۲۰۸ صفحه رقومی)، ۱۱ سطر (دو ستونی)؛ خط:

نسخ؛ نوع کاغذ: هندی نخودی؛ تزیینات متن: برخی کلمات در ابیات و اعراب گذاری به سرخی.

زبان: عربی

آغاز: بسمله.

قال فقير جود و هاب النداء//محمد بن مصطفى بن احمد

الحمد لله الذي اسمائه//اجيب للداعي بها دعائه

ثم صلاة و سلام كملا//منه على خير نبى ارسل...

انجام: ...

و الحمد لله على الاتمام//و افضل الصلوة و السلام

على النبى المصطفى و شيعته//و صحبه و تابعى شريعته

انجامه: تمت شد قصيده اسماء الله لحضرت الشيخ المعروف النودهى رحمة الله عليه و على اولاده روز سه شنبه بیست و پنجم صفر

المظفر از دست سید محمد صديق امرو لی غفر الله له و لامثاله امین سنه ۱۳۴۶.

17

الرسالة الوضعية يا الرسالة العضدية

عنوان نسخه: الرسالة الوضعية يا الرسالة العضدية

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۴/۴۲۲۳

مشخصات ظاهری: ۵۴-۵۵ پ، ۱۶ سطر، ۹۵×۱۶۵ سطر؛ ۲۱۵×۱۶۰ س م؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی؛ نوع و تزیینات جلد: گالینگور، با روکش کاغذی قرمز، گوشه ها چهارخانه آبی و سفید، عطف چرم مصنوعی قهوه‌ای، اندرون جلد آستر کاغذی نخودی؛ خط: نسخ

زبان: عربی

آغاز: بسمله، يقول راجی الفضل ممن لطفا بعیده محمد ابن مصطفی احمد ذالعرش مصلیا علی محمد و آله ذوی العلا...
انجام: متی لالفاظ تجد تعاورا لبعضا مکان بعض آخر فلا یرینک ذالتعاور فانما الوضع هو المعتبر...

18

الرسالة الوضعية یا الرسالة العضدية

عنوان نسخه: الرسالة الوضعية یا الرسالة العضدية

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۸/۱۶۲۷۶

مشخصات ظاهری: قریه شیخ عثمان: ۱۳۱۰ ق. حافد عبدالصمد علی الاکرقاشی؛ (۴۷-۴۹) (۳ برگ)، ۱۷ سطر (۹×۱۶/۵) سطر؛ ۲۲×۵/۱۶ س م؛ نوع و تزیینات جلد: گالینگور قرمز الحاقی؛ خط: نسخ

زبان: عربی

آغاز: بسمله.

قال الفقير الضارع الضعيف//محمد بن المصطفى معروف

انجام: ...

فلا یوینبک ذا التعاور// فانما الوضع هو المعتبر

انجامه: ... قد استراحت انامل المذنب الناشی حافد عبدالصمد علی الاکرقاشی من كتابة منظومة الوضعية للشيخ المعروف النودهی بقریه شیخ عثمان قریب الغروب من يوم الخميس بتاريخ لدغ وریس ۵۱ سنه ۱۳۱۰

19

نظم الرساله الوضعية

عنوان نسخه: نظم الرساله الوضعية

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۴/۴۲۲۳-۵

شماره شناسایی: ۴/۴۲۲۳ ع

مشخصات ظاهری: متن رساله از: عبدالرحمن بن احمد عضدالدین ایجی؛ برگ ۵۴ - ۵۵ پ (۱۲۲ برگ)، ۱۶ سطر: ۹۵×۱۶۵؛ قطع: ۲۱۵×۱۶۰؛ خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی؛ نوع و تزیینات جلد: گالینگور، با روکش کاغذی قرمز، گوشه ها چهارخانه آبی و سفید، عطف چرم مصنوعی قهوه‌ای، اندرون جلد آستر کاغذی نخودی.

زبان: عربی

آغاز: بسمله.

يقول راجی الفضل ممن لطفا//بعیده محمد ابن مصطفی

احمد ذالعرش مصلیا//علی محمد و آله ذوی العلا...

انجام:

متی لالفاظ تجد تعاورا//لبعضا مکان بعض آخر

فلا یرینک ذالتعاور//فانما الوضع هو المعتبر

ملاحظات: حواشی اوراق: حواشی با امضای ش.

20

نظم العروض

عنوان نسخه: نظم العروض

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۵-۳۰۳۸۱

شماره شناسایی: ۳/۳۰۳۸۱

مشخصات ظاهری: سنندج، کاتب: عبدالله بن سلیمان لونی، ۱۳۲۸ق؛ ۴۹ الف-۶۵ (۱۲۶ برگ)، ۶ سطر: ۱۳۵×۸۰؛ قطع: ۱۷۵×۲۲۰؛ خط: نسخ معرب؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی، آهارمهره؛ تزئینات متن: عناوین و خطوط بالای برخی عبارات به سرخی.
 زبان: عربی
 آغاز: بسمله.
 يقول معروف حسینی النسب// الحمد للهادی الی علم الادب
 ثم صلوة ما لها نفاذ// علی نبی دینه الرشاد
 و بعد فاعلم ان من فروض// کفایة تعلم العروض
 انجام: ...
 عروضه و ضربه قد سلما// تم بحمدالله ما قد نظما
 دار کنی [نبی] الهدی یا دلیل مرء// اننی فیک و شیت هدی المدح
 دار کونی فانتم ذوو الله// اننی فیکم صنعت هدی المدح
 انجامه: قلمی گردید در وقت رمضان یا الله یا محمد یا علی تمت النسخة الشریفة المسمى بعروض المنظومة من تصنیفات حضرت
 الشیخ معروف نودهی الاصل رحمه الله و جعل الجنة مئواه سنة ۱۳۲۸ فی شهر سنندج در خدمت مرشد السالکین و قطب العارفین
 مولانا شیخ محمد سلیم تختی الاصل کتبه الحقیق عبدالله ابن سلیمان لونی الاصل اه از دست ناخوشی.
 ملاحظات: حواشی اوراق: نسخه در حاشیه تصحیح شده و دارای توضیحاتی در حاشیه و بین سطرها با نشانهای «غیاث، محمد سلیم
 تختی، حیرت، منه» است..

21

العروض

عنوان نسخه: العروض

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۳۰۵-۱۸۲

شماره شناسایی: ۳/۱۸۲-۳۰۵

مشخصات ظاهری: ؟ - ؟ (۱۳۸ برگ)، سطرها و اندازه سطرها: متغییر؛ قطع: ؟؛ خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی کاهی؛ تزئینات
 متن: عناوین با مرکب قرمز؛ نوع و تزئینات جلد: مقوایی با مرکب قرمز.

زبان: عربی

آغاز: بسمله.

قال محمد حسینی النسب// الحمد للهادی الی علم الادب...

انجام: ...

عروضه و ضربه قد سلما// تم بحمد الله ما قد نظما

و اسئل الله لنا السلامة// فی هذه الدنيا و فی القيمة

دارکنی نبی الهدی مردء// اننی فیک و شیت هذا المدح.

انجامه: استعجالا و ارتجالا قلمی شد.

22

فتح المجید فی قواعد التجوید

عنوان نسخه: فتح المجید فی قواعد التجوید

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۳۲۴۱۷/۶ به دو شماره معرفی شده است، ۵-۳۲۴۱۷/۹

شماره شناسایی: ۳۲۴۱۷/۹

مشخصات ظاهری: ۱۳۱۰ ق. جلال‌الدین؛ نوع و تزئینات جلد: تیماج تریاکی؛ خط: نستعلیق؛ گ ۱۵۳-ر ۱۵۹ (۱۵۹ برگ)، ۱۵
 سطر: ۱۵۰×۸۰؛ قطع: ۲۲۰×۱۴۵؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی، آهارمهره؛ تزئینات متن: عناوین و خطکشی بالای برخی عبارات
 به سرخی.

زبان: فارسی

آغاز کتاب ۱: الحمد لله الذي انزل القرآن العظيم بالتجوید، و الصلاة و السلام علی سیدنا محمد الذي جاءنا بالكتاب المجید... الخ.

انجام کتاب ۱: و حروف صغیر ذا و سین و صاد است. تمت الكتاب بعون الملك الوهاب.

آغاز 2: بسمله، الحمد لله الذي انزل القرآن العظيم بالتجويد والصلوة والسلام على... و بعد می گوید فقیر ملهوف محمد الاشهر بمعروف غفر الله و وقاه الصروف این کتابیست مختصر مشتمل بر بیست و سه فصل در بیان قواعد تجوید قرآن عظیم به التماس شخصی از دوستان تألیف نمودم و در عبارت از تکلف احتراز نمودم و بعد از ذکر قواعد مثالها آوردم و هر مثالی جهت ایضاح... و این کتاب را فتح المجید فی قواعد التجوید نام نهادم فصل اول در بیان اظهار...
انجام 2: ... و انحراف زا و لام است و حروف استطاله ضاد است و حروف نقشی شین است و بعضی بر آنند که ث و فاقشی دارند و حروف صغیر ذو سین و صاد است.
انجامه: به اتمام رسید کتاب فتح المجید من تصنیفات مرحوم شیخ الشیوخ شیخ معروف طاب ثراه فی ۱۳۱۰.
ملاحظات: ناسخ این کتاب دو بار نوشته است یک کم اختلافات در آغاز و انجام و انجامه دارد. در کتابخانه ملی به دو شماره معرفی شده است، چون ناسخ و مشخصات ظاهری و متن تقریباً مطابق هم هستند، در اینجا به یک شیوه معرفی شده و شماره بازیابی و شناسایی هر دوشان آورده ایم.

23

بدایة العقول یا فرائد العقائد
عنوان نسخه: بدایة العقول یا فرائد العقائد
کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
شماره بازیابی نسخه: ۵-۱/۴۲۲۳
شماره شناسایی ۱/۴۲۲۳ ع
مشخصات ظاهری: تاریخ تألیف: ۱۲۴۵ ق؛ کاتب: ۱۳۱۱ ق. محمد بن صوفی؛ برگ: ۲پ - ۳۴ (۱۲۲ برگ)، ۸-۱۳ سطر: ۱۴۰x۷۰، ۱۴۵x۷۵؛ قطع: ۱۶۰x۱۶۰؛ خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی؛ نوع و تزیینات جلد: گالینگور، مقوایی با روکش کاغذی قرمز، گوشه‌ها چهارخانه آبی و سفید، عطف چرم مصنوعی قهوه‌ای، اندرون جلد آستری کاغذی نخودی.
زبان: عربی
آغاز: بسمله، قال فقیر من هو الرؤف محمد بن مصطفی معروف... و بعد ان اشرف المقاصد علم الاصول و العقاید.
انجام: و الحمد لله على الاكمال و هو الذي ينعم بالانوال مصلياً على النبي الأفضل و الآل و الصحب السراة الكامل. در پایان پاره‌ای از آداب تصوف را افزوده و نظم آن را به سال ۱۲۴۵ موافق جمله «نظمی کله مکمل؟».

24

شرح قطر العارض فی علم الفرائض
عنوان نسخه: کشف الغوامض لقطر العارض
کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
شماره بازیابی نسخه: ۵-۲/۴۰۱۳۷
شماره شناسایی: ۲/۴۰۱۳۷
مشخصات ظاهری: عبدالرحمن الدکاشیخانی، ۱۲۲۱ ق؛ گ ۷۴ب- ۱۱۶ (۱۸۴ برگ)، ۱۴ - ۱۹ سطر: ۱۶۰x۹۰، ۱۶۰x۸۵؛
را ده گذاری؛ قطع: ۱۵۵x۲۰۵؛ خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی شکری، نخودی، آهار مهره؛ تزیینات متن: برخی عبارات و خط کشی بالای برخی عبارات به سرخی. حواشی اوراق: توضیحات و تصحیحاتی اندک با نشان "عبدالرحمن، ۱۲، صح" دارد.
زبان: عربی
آغاز: بسمله. احمده الله على ما مننت به من نعمائك الهواطل و شرعت لعبادك من الفرائض و النوافل... اما بعد فهذا شرح لطيف و انموزج شريف فرحبة بارجوزتي في الفرائض و سميته كشف الغوامض لقطر العارض اقتبضته من شرحها الكبير...
فقلت بسم الله الرحمن الرحيم انظم اذا المناسب لكل شارع ففعل، مبدوء بالبسملة تقديره...
انجام: ... و للتي لآب في الاولى سهمان في ثلاثة بسته و للاخين لآب في الثانية اربعة في واحد باربعة و ما صحت منه المسئلان صار كمسئلة اولي فاذا مات ثالث عمل في مسئلته ما عمل في مسئلة الثاني و هكذا و احمده الله على ان كمله وفق لتكميل النظم مصليا و مسلما بعد الحمد على نبي فضله على جميع الخلق كما نطق به الكتاب و السنة و هو نبينا صلى الله على و سلم و لجميع العالمين العالمين ارسله قال تعالى و ما ارسلناك الا رحمة للعالمين و الآل و الصحب السراة سادة الامة الكمله في العلم و العمل.
انجامه: تم بيد الحقير عبدالرحمن الدكاشيخاني فيها و في نسخة ناظمها سنة الف و مائتين و واحد و عشرين بعد الهجرة و الحمد لله رب العالمين.

25

منظومة العروضية

عنوان نسخه: منظومه العروضية

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۲/۴۵۶۵-۵

شماره شناسایی: ۲/۴۵۶۵ ع

مشخصات ظاهری: عبدالکریم السنندجی، ۱۲۷۶ق؛ برگ ۱۰ پ - ۱۸ پ (۱۸ برگ)، ۱۲ سطر: ۶۰x۱۳۰؛ قطع: ۱۲۵x۱۹۵؛ خط: نسخ خوش؛ نوع کاغذ: دولت‌آبادی نخودی؛ تزئینات متن: تمام صفحات مجدول به زر و مشکی و نیلی و کمنداندازی به زر و مشکی، سرفصل‌ها و عناوین بامرکب قرمز، میان مصرع‌ها جداولی به زر و مشکی، سرفصل‌ها در میان جداولی به زر و مشکی، در میان بیشتر اوراق، ورقه روغنی الوان گذاشته شده است. شکل و سجع مهر: در برگ ۱۸ پ مهری بیضوی با سجع "علی حبه جنة". زبان: عربی
آغاز و انجام و انجامه این نسخه نوشته نشده است.

26

منظومه العروضية

عنوان نسخه: منظومه العروضية

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۳/۴۲۲۳-۵

شماره شناسایی: ۳/۴۲۲۳ ع

مشخصات ظاهری: اردبیل: ۱۳۱۱ق؛ برگ: ۴۲ پ - ۵۳ پ (۱۲۲ برگ)، ۸ سطر: ۷۵x۱۴۰؛ قطع: ۱۶۰x۲۱۵؛ خط: نسخ؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی؛ تزئینات متن: عناوین با مرکب قرمز؛ نوع و تزئینات جلد: گالینگور، با روکش کاغذی قرمز، گوشه‌ها چهارخانه سفید و آبی، عطف چرم مصنوعی قهوه‌ای، اندرون جلد آستر کاغذی نخودی؛ حواشی اوراق: نسخه در حاشیه تصحیح شده است.

زبان: عربی

آغاز: "بسمله.

يقول معروف حسيني النسب// الحمد لله الذي الى علم الادب

ثم صلوه مالها نفاذ// على نبي دينة الرشاد...

انجام:

والله ارجو المن بالسلامه// في هذه الدنيا و في القيمة

داركوني و انتم نوتدرا انني فيكم صغت هذا المدح.

27

منظومه تجويد

عنوان نسخه: منظومه تجويد

کتابخانه: نسخه‌های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۲/۲۲۹۴۶-۵

شماره شناسایی: ۲/۲۲۹۴۶-۵

مشخصات ظاهری: کاتب: خسرو بن عبدالحمید، ۱۲۸۷ق؛ ۷۹ - ۸۲ الف (۸۳ برگ)، ۱۵ - ۱۸ سطر، اندازه سطرها: ۱۰۵x۱۸۵ - ۱۰۵x۱۸۰؛ قطع: ۱۳۰x۲۱۰؛ خط: نستعلیق تحریری؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی، آهارمهر؛ تزئینات متن: عناوین به سرخی، اوراق افشان به رنگ نقره؛ یادداشت‌های مربوط به نسخه: ۸۲ الف - ۸۳ الف: اشعاری به فارسی در قالبی مسمط با مطلع «ای خفته اندر خواب خوش// از خواب خوش بیدار شو...»؛ ۸۳ ب: مناجان در قالب مسمط با مطلع «سحر بیدار شو ای دل// مشو از کار حق غافل/// همین برخوان زمان دل// که لا اله الا الله...».

زبان: فارسی

آغاز: بسمله.

بعد حمد خالق و نعت رسول// یشنو این نکته تو بر سمع قبول

در کلام خویش حق در بسفت// رتل القرآن ترتیلا بگفت...

انجام: ...

مخرج اول از بهر حرف فاست// بر لب ریز ثنایا کن تو راست

می‌شود فا حاصل از وی بی گمان// بیست نوه از هفده مخرج شد بیان

انجامه: تمت از دست حقیر سراپا تقصیر خسرو ابن عبدالحمید [...] سنة ۱۲۸۷.

28

العوامل المأة یا ارجوزة

عنوان نسخه: العوامل المأة یا ارجوزة

کتابخانه: نسخه های کتابخانه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۱/۱۶۲۷۶

مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۱۹۹ ق؛ کاتب: ۱۳۰۱ ق. عبدالله بن عطار؛ (۳-۱۱) (۹ برگ)، ۱۴-۱۶ سطر؛ ۱۶/۵×۲۲ س

م؛ خط: نسخ؛ نوع و تزیینات جلد: گالینگور قرمز الحاقی.

زبان: عربی

آغاز:

يقول راجی عفو سامع الندی//محمد بن مصطفى بن احمد

احمد من يثيب كل عامل//لوجه في عاجل و آجل

انجام:

لاكرم الاخوان و هو احمد//لازال في مراقی فضل تصعد

انجامه: ... حرره ابن العطار في يوم الجمعة قرية ... في خدمت جناب مخدومی ام سيد محی الدين در حالت پریشان فی وقت الضحی

تحریر گردید فی سن ۱۳۰۱.

کتابخانه مجلس شورای اسلامی ایران

1

العروض

عنوان نسخه: عروض

کتابخانه: مجلس شورای اسلامی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۲/۱۹۲۹۲

مشخصات ظاهری: ۸-۸۲ (۷۵ صفحه)، مختلف سطر؛ ۵/۱۷×۵/۲۱ س م؛ نوع و تزیینات جلد: مقوایی، عطف تیماج قهوه ای؛ قلم

متفاوت.

زبان: عربی

آغاز: بسمله.

يقول معروف حسینی النسب الحمد للهادی الى علم الادب... و بعد فاعلم ان من فروض كفاية تعلم العروض.

انجام: ظاهراً: و الله ارجوا المن بالسلامه في هذه الدنيا و في القيمة.

انجامه: تم هذا الكتاب من يد الحقير الفقير جلال الدين الحسيني و قد مضى من هجرة اخ المعظم المغفور سيد عبيدالله عفی الله عنی و

عنه سبعة اشهر في هذه السنة ... سنة ۱۳۳۱ تمت وقت الظهر يوم الثلاثاء سبعة عشر من شعبان المعظم.

2

كشف الغوامض لقطر العارض

عنوان نسخه: كشف الغوامض لقطر العارض

کتابخانه: مجلس شورای اسلامی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۲/۱۸۱۷۳

مشخصات ظاهری: ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷ عبدالکريم بن ملا علي رضاى اورامی الاصل؛ ۲۱۱-۱۴۱ (۷۱ صفحه)، مختلف الاسطر سطر؛

۵/۲۱×۱۷ س م؛ نوع و تزیینات جلد: تیماج قهوه ای يك لا، مجدول گرهی؛ خط: نسخ و تحریری.

زبان: عربی

آغاز: بسمله احمدك اللهم على ما مننت به من نعمائك المواطن و شرعت لعبادك من الفرائض....

انجام: ... قال الله تعالى و ما ارسلناك الا رحمة العالمين و الال و الصحب السراة سادة الامه الكلمه في العلم و العمل.

3

بدایة العقول

عنوان نسخه: بدایة العقول

کتابخانه: مجلس شورای اسلامی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۱/۱۷۹۸۰

مشخصات ظاهری: تاریخ تألیف: ۱۲۴۵ ق.، اب - ۳۶ ب (۳۶ برگ)؛ خط: نسخ و نستعلیق؛ دارای حواشی، روی برگ اول دو فائده به خط حسین سرشیوی جهت ملا حبیب الله و یک بیت شعر فارسی و در برگ دوم اشعاری از نظامی و فائده‌ای به نقل از ابن حجر به خط مصطفی جوانرودی به امر ملا حبیب الله.

زبان: عربی

معرفی کتاب: ارجوزه‌ای است در (۵۶۰) بیت که در آن عقاید ذسفی را به نظم کشیده با افزودگی‌هایی لازم و در مسائل خلافی رأی کلامی اشعری را برگزیده است. عناوین ارجوزه «فریده- فریده» می‌باشد و در پایان پاره‌ای از آداب تصوف را افزوده و نظم آن را به سال ۱۲۴۵ موافق جمله «نظمی کله مکمل؟» به پایان برده است.

4

بدایة العقول یا فرائد العقائد

عنوان نسخه: بدایة العقول یا فرائد العقائد

کتابخانه: مجلس شورای اسلامی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۴/۱۹۲۹۲

مشخصات ظاهری: تاریخ تألیف: ۱۲۴۵ ق.؛ کاتب: ۱۳۳۵ ق. جلال‌الدین حسینی؛ ۵۲-۱۷ (۳۶ صفحه)، مختلف سطر؛ ۵/۲۱×۵/۱۷ س م؛ نوع و تزیینات جلد: مقوایی، عطف تیماج قهوه‌ای. قلم متفاوت.

زبان: عربی

آغاز: بسمله. قال فقیر من هو الرؤف محمد بن المصطفی معروف الحمد للحقیق بالمحامد من خص بالارشاد للعقائد. انجام: مصلیا علی النبی الافضل والال و الصحب انسراه الکمل انجامه: قد وقع الفراغ من تسوید هذه النسخة الشریفة من تصنیفات العقائد للشیخ الامجد و القطب الارشد الشیخ معروف البرزنجی طاب ثراه و جعل الجنة مثواه بانامل احقر الطلاب جلال الدین الحسینی فی قرية کمتو(؟) فی زمان تدریس مولانا ملا محمد رحیم افشاری دام برکاته علینا و علی عموم الطالبین بحرمة محمد ص سید المرسلین امین و الحمد لله رب العالمین در شب دوشنبه ۱۶ شهر صفر سنه ۱۳۳۵ قد بقی من هجرة اخی.

5

متفرقات

عنوان نسخه: متفرقات

کتابخانه: مجلس شورای اسلامی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۴۱/۸۹۳۱

مشخصات ظاهری: «۶۴پ-۶۵ر» (۲ برگ)، مختلف، ۵/۱۰×۲۳ سطر؛ ۷/۲۷×۱۳ س م؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره؛ نوع و تزیینات جلد: میشن قهوه‌ای ضربی با ترنج و سر ترنج، گرهدار با سر طبل منقش و شمشه ضربی قطر: ۳/۴ خط: نسخ.

معرفی نسخه: ۴۲ بندی درباره کتاب‌های آسمانی «۶۵پ-۶۶ر» از شیخ معروف نودهی رحمه الله تعالی. بدین ترتیب: روایتی از ابن عباس درباره رعد و برق و شرح آن از شرح المشکاة ابن حجر هیتمی، حدیثی نبوی، سخنی از عمر به خط عبدالقادر طبیب و کحال، درباره نوع الف هذا از شرح الكنز شریف جرجانی و حکمت تخصیص ابراهیم در صلوات از همان کتاب.

کتاب‌های شیخ معروف نودهی در کتابخانه‌های دیگر تهران

1

شرح تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات

عنوان نسخه: شرح تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات

کتابخانه: تهران؛ کتابخانه دائرة المعارف بزرگ اسلامی

شماره بازبایی نسخه: ۳/۱۳۵۶

شماره شناسایی:

مشخصات ظاهری: زنبیل (قریه) (کردستان): ۲۷ رمضان ۱۳۲۸ اسماعیل ذبیح‌الله؛ (گ ۵-۲۶ پ) (۲۲ برگ)؛ خط: نسخ تحریری

زبان: عربی

آغاز: الحمد لله الذي شرف بالبيان الانسان، و الصلاة... و بعد، فهذا شرح بمنظومتی «تنقيح العبارات في توضيح الاستعارات» اختضرت فيه شرحها الكبير مقتصرأ.
انجام: و صحبه، ذوى الكمال، في العلم و العمل، و فيه حسن الختام من صنایع البديع. و ختمت النظم بالحمد و الصلاة كما فتحت بها النشتمل كل جزء منه بركتها و يتطبق على اوله...

2

قطر العارض في علم الفرائض

عنوان نسخه: كشف الغوامض لقطر العارض

کتابخانه: تهران؛ کتابخانه دائرة المعارف بزرگ اسلامی

شماره بازبایى نسخه: ۱۱۶۱

مشخصات ظاهری: سندج: دوشنبه ۱۳۱۸؛ ۴۲ برگ، ۱۶ سطر (۹×۱۳) سطر؛ ۲۱×۱۷ س م؛ نوع کاغذ: فرنگی آهار مهره؛ خط: نسخ تحریری

زبان:

آغاز: احمد اللهم على ما مننت به نعمائك الهواطل... و بعد، فهذا شرح لطيف و انموذج شريف مزجته بارجوزتى فى الفرائض. سميته «كشف الغوامض لقطر العارض» اقتبضته من شرحها الكبير.
انجام: و الال و الصحب السراة. و سادة الامة الكملة فى العلم و العمل، تم....

3

بداية العقول

عنوان نسخه: فرائد العقائد

کتابخانه: تهران؛ کتابخانه دائرة المعارف بزرگ اسلامی

شماره بازبایى نسخه: ۱/۱۲۰۱

مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۲۴۵ ق. ۱۲۳۷ ق.؛ (گ پ-۲۹ پ) (۲۸ برگ)؛ خط: نسخ پخته؛ سربندها به سرخی.

زبان: عربی

آغاز: قال فقير من هو الرؤف//محمد بن المصطفى، معروف

الحمد للتحقيق بالمحامد//من خص بالارشاد، للعقائد

انجام: مصلياً على النبى الافضل//و الال و الصحب السراة الكمل

کتابهای شیخ معروف نودهی در کتابخانههای قم

1

القصيدة العينية

عنوان نسخه: تخميس قصيدة

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرعشى

شماره بازبایى نسخه: ۲/۱۷۰۷۸

مشخصات ظاهری: پیرامون قرن ۱۴ احمد؛ (۲۳) (۱ برگ)، ۲۱ سطر (۷×۵) سطر؛ نوع کاغذ: فرنگی؛ خط: نسخ؛ عنوانها و نشانیها: قرمز.

زبان: عربی

آغاز:

يا من له كل العوالم تخضع//يا من يحب العفو عن يرجع

انجام:

اجعل لنا من كل ضيق مخرجاً//و الطف بنايا من إليه المرجع

ملاحظات: تخميس قصيده مناجات معروف «ابوالقاسم سهيلي» است.

2

الكواكب الدرية في مدح خير البرية

عنوان نسخه: تخميس قصيدة البردة

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرعشی
 شماره بازیابی نسخه: ۷/۱۸۹۲۷
 مشخصات ظاهری: ربیع الآخر ۱۳۰۱ عمر؛ ۸۱ پ- ۹۸ پ (۱۸ برگ)، ۱۴ سطر (۹ × ۱۶) سطر؛ ۲۱ × ۱۶ س م؛ نوع کاغذ: شرقی؛ نوع و تزیینات جلد: کاغذی زرد با مقوا، عطف: مشمع نارنجی؛ خط: نسخ. عنوان ها و نشانی ها: قرمز.
 زبان: عربی
 آغاز: بسملة.
 لما علمت بطرف منك منجسم // ظننت فيك غراماً غير منحسر // فقلت قل لي برب البيت والحرم // أمن تذكر جيران بذي سلم»
 انجام: وصحبه الأمين القادة النجباء // و كل شخص اليه كان منتسباً // ما رنحت عذبات البان ريح صبا // و اطرب العيس حادی العيس بالنغم.
 ملاحظات: در حاشیه تصحیح گردیده است، برخی نسخه بدل ها با نشان «بدل» در حواشی نگارش یافته است، حاشیه نویسی با نشان «منه» از مؤلف دارد.

3

تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات
 عنوان نسخه: تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات
 کتابخانه: قم؛ کتابخانه آستانه معصومیه
 شماره بازیابی نسخه: ۳/۳۰۰
 مشخصات ظاهری: پنجشنبه ۱۳۰۰ عبدالرحمن بن جامی بورپدری؛ ۸۰ پ- ۹۱ ر (۱۱ برگ)، مختلف سطر؛ ۱۱ × ۱۸ س م؛ خط: نسخ.
 زبان: عربی
 آغاز:
 قال الفقير المذنب الملهوف // أمل عفو ربه معروف
 انجام: و الحمد لله و صلى الباری علی النبی احمد المختار و آله الهادین من ضلال و صحبه الغر ذوی الکمال

4

دلائل الحسنات فی حل المشكلات
 عنوان نسخه: دلائل الحسنات فی حل المشكلات
 کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرعشی
 شماره بازیابی نسخه: ۲۵۷۰ چاپی
 مشخصات ظاهری: ۱۶ + ۴۴۸ (۴۶۵ صفحه)، ۱۳ سطر؛ ۱۸ × ۲۶/۵ س م؛ خط: نسخ
 زبان: عربی
 آغاز: بسملة. الحمد لله الذى من علينا بحبيبه الاكرم و خليفه الاعظم.
 به اهتمام: سيد مختار حفيد تبرکات، دیباچه (۱۶ ص) و بعد از آن فهرست مطالب کتاب؛ تمامی صفحه ها جدول دار.
 ملاحظات: محل چاپ: هند؛ حیدر آباد دکن، مطبعه: صفحه ۱-۲۰۰ مطبعه نور و صفحه ۲۰۰ به آخر مطبعه آیین. تاریخ: ۱۳۱۵ ق.
 معرفی کتاب: کتاب مفصلی است که مؤلف در صلوة بر حضرت پیامبر (ص) انشاء نموده است. مؤلف شافعی مذهب بوده و در اغلب این صلواتها بعد از صلوات بر حضرت پیامبر، صلوات بر آل پیامبر (ص) را نیز آورده است. مؤلف کتابش را به هفت حزب تقسیم نموده و برای هر حزب نامی انتخاب کرده، و پیشنهاد نموده که هر حزب در روزی از ایام هفته خوانده شود. عنوانها حزبها و روزهایی که خوانده می شود، چنین است: حزب اول: حواهر الاسنی فی الصلوات المشتملة علی اسماء الحسنی؛ جمعه (ص ۲۳)؛ حزب دوم: تنویر الضمیر فی الصلوات المشتملة علی اسماء البشیر النذیر؛ شنبه (ص ۵۸)؛ حزب سوم: ازهار الخمائل فی الصلوات المشتملة علی الفضائل، يك شنبه (ص ۱۳۲)؛ حزب چهارم: كشف الاسف فی الصلوة والسلام علی سيد اهل الشرف، سه شنبه (ص ۲۱۴)؛ حزب ششم: كشف الحالات فی الصلوات المشتملة علی الخوارق الارهاصات و المعجزات، چهارشنبه (ص ۳۲۷)؛ حزب هفتم: راحة الارواح فی الصلوة و التحیات المشتملة علی خصایص حبیب الملك الفتاح، پنج شنبه (ص ۳۹۰). خاتمة دعایی که بعد از ختم دلائل الحسنات خوانده می شود (ص ۴۴۰).

5

دیوان نودهی هندی
 عنوان نسخه: دیوان نودهی هندی

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرعشی
 شماره بازیابی نسخه: ۹۹۸۵
 مشخصات ظاهری: بیست و دوم جمادی الاول ۱۲۰۶ معروف عثمانی؛ نوع و تزیینات جلد: مقوای عطف گالینگور قرمز؛ خط: نستعلیق؛ ۱۲ برگ، ۲۲ سطر؛ ۱۵×۵/۲۱ س م؛
 زبان: فارسی
 آغاز:
 ای شده مخلوق ز نور خدا// پس همه عالم ز تو گشته جدا
 انجام:
 یك نظر انداز بمعروف// تو ذاك لعمر الله اقصى منای
 ملاحظات: ترجیع بند در مدح حضرت پیامبر «ص»؛ برای فرزندش ادهم بیك، در صفحه اول مهرهای دائری «هو الله الصمد الحی القيوم سلطان محمد» و «هو الله الصمد عبده سلطان محمد» دیده می‌شود.

6

رسائل

عنوان نسخه: رسائل
 کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرعشی
 شماره بازیابی نسخه: ۶۱۰
 مشخصات ظاهری: ۱۳ برگ، ۱۵ سطر؛ ۱۱×۵/۱۷ س م؛ خط: نسخ زیبا معرب؛ نوع و تزیینات جلد: تیماج قهوه‌ای بدون مقوا؛
 عناوین شنگرف.
 زبان: عربی
 ۱- روض الزهر فی مناقب آل سید البشر «(۱-پ-۶)» ۲- الروضة الغناء فی الدعاء بأسماء الله الحسنى «(۶-پ-۱۳)»؛ روی برگ اول مهر بیضوی «الراجی علی خان» دیده می‌شود.

7

الروضة الغناء فی الدعاء بأسماء الله الحسنى
 عنوان نسخه: الروضة الغناء فی الدعاء بأسماء الله الحسنى
 کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرعشی
 شماره بازیابی نسخه: ۱/۱۷۰۷۸
 مشخصات ظاهری: پیرامون قرن ۱۳؛ (۱۱-۲۲) (۱۲ برگ)، ۹ سطر (۱۳×۵/۷) سطر؛ نوع کاغذ: فرنگی؛ خط: نسخ؛ عنوان‌ها و نشانی‌ها: قرمز و مشکی. ده برگ آغازین نسخه، مطالب گوناگون، چون شعر و دعا و یادداشت‌های متفرقه آمده است.
 زبان: عربی
 آغاز: قال فقیر جود وهاب النداء// محمد بن مصطفى بن احمد.
 انجام: علی النبی المصطفی و شیعته// و صحبه و تابعی شریعتہ.

8

العروض

عنوان نسخه: عروض
 کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرعشی
 شماره بازیابی نسخه: ۷/۱۷۲۲۸
 مشخصات ظاهری: پیرامون قرن ۱۴ نعمت‌الله بن لطف‌الله آویهنکی؛ (۷۹-پ-۸۸ ر) (۱۰ برگ)، ۱۰ سطر (۱۵×۷) سطر؛ عنوان‌ها و نشانی‌ها: قرمز؛ نوع کاغذ: فرنگی؛ خط: نسخ.
 زبان: عربی
 آغاز کتاب: يقول معروف حسینی النسب// الحمد للهادی الی علم الأدب
 ثم الصلاة ما لها نفاد// علی النبی دینه الرشاد
 انجام کتاب: و الله ارجو المن بالسلامه// فی هذه الدنيا و فی القیامه
 دارکونی فانتم ذوو تدرء// انفسی فیکم صغت هذی المدح

ملاحظات: حاشیه نویسی دارد با نشان «ابن آدم»، «منه»، در حاشیه تصحیح شده است. ترقیمه: «تمت النسخة فی علم العروض من منظومات شیخ الشیوخ شیخ معروف... بید الاقل عبادالله نعمة الله بن ملا لطف الله... الاصل».

9

فتح المجید فی قواعد التجوید
عنوان نسخه: فتح المجید فی قواعد التجوید
کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرعشی
شماره بازبایی نسخه: ۶/۱۷۰۷۸
مشخصات ظاهری: پیرامون قرن ۱۴؛ (۹۹-۱۰۶) (۸ برگ)، ۱۵ سطر (۸×۱۵) سطر؛ ۱۱×۵/۱۷ س م؛ نوع کاغذ: فرنگی
نوع و تزیینات جلد: مقوا، عطف پارچه؛ خط: نستعلیق.
زبان: عربی
آغاز کتاب: الحمد لله الذي انزل القرآن العظيم بالتجوید، و الصلاة و السلام على سيدنا محمد الذي جاءنا بالكتاب المجید... الخ.
انجام کتاب: و حروف صغیر ذا و سین و صاد است. تمت الكتاب بعون الملك الوهاب.

10

مجموعه
عنوان نسخه: مجموعه
کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی
شماره بازبایی نسخه: ۵۳۳
مشخصات ظاهری: لایجان: محرم ۱۳۲۲ محسن الرزیزی؛ 72 برگ، ۵-۳۴، ۱۵ سطر؛ ۱۷×۲۲ س م؛ نوع و تزیینات جلد: مقوایی، عطف تیماج قهوه‌ای؛ خط: نسخ
زبان: عربی و فارسی
مشخصات نسخه: رساله اول محسن الرزیزی در لایجان، محرم ۱۳۲۲؛ رساله دوم محسن در لایجان، بی تا؛ رساله سوم طاهر الهاشمی، ۱۳۲۹/۶/۲۴، سوم بی تا، بی کا؛ چهارم محسن، بی تا؛ پنجم بی تا، بی کا؛ در فاصله بین رساله ها برخی مطالب پراکنده و اشعار فارسی و عربی با همان قلم و یا قلم دیگر کتابت شده است.
معرفی کتاب: ۱- کشف الغوامض لقطر العارض؛ نودهی، محمد معروف بن مصطفی، «۵-۳۴» ۲- جواهر الکلام من الفرائض، «برگ ۳۷» ۳- تجوید، «برگ ۳۸» ۴- تجوید منظوم، «۳۹-۴۰» ۵- جواهر المسائل، «۴۳-۵۷» ۶- شرح رساله ای منظوم در علم تصریف، «۵۹-۶۵».

11

بدایة العقول
عنوان نسخه: فرائد العقائد
کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرکز احیاء میراث اسلامی
شماره بازبایی نسخه: ۱/۱۷۷۷
مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۲۴۵ ق؛ ۱-پ-۲۹، مختلف سطر؛ ۱۸×۵/۱۰ س م؛ نوع و تزیینات جلد: تیماج قهوه‌ای؛ خط: نسخ؛ عناوین شنگرف.
زبان: عربی
آغاز:
قال فقیر من هو الرؤف//محمد بن مصطفی معروف
الحمد للحقیق بالمحمد//من خص بالارشاد للعقائد
انجام:
و الحمد لله على الاكمال//و هو الذي ينعم بالنوال
مصلیاً على النبی الأفضل//و الال و الصحب السراة الکمل

12

بدایة العقول
عنوان نسخه: فرائد العقائد

کتابخانه: قم؛ کتابخانه علوم عقلی اسلامی

شماره بازیابی نسخه: ۱۳۶۱ عکسی

مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۲۴۵ ق.؛ ششم ربیع الاول ۱۲۲۴ نوری؛ ۲۷ برگ، ۱۲ سطر؛ خط: نسخ

زبان: عربی

آغاز: بسمله. هذا كتاب نظم الفرائد في علم العقائد و هو اول منظوماتي و بعده نظم الفرائض و قد بعثتهما الى شيخنا العلامة المحقق المدقق صاحب التصانيف المفيدة و المولات العديدة الشيخ محمد الملقب بابن الحاج رحمة الله لينظر فيها... قال فقير من هو الرؤفا محمد بن المصطفى معروف...

انجام: مصليا على النبي الافضل//والال و الصحب السراة الكمل.

تمت كتابة هذا الكتاب المسمى بالفرائد للعالم الفاضل الكامل بقلم السيد معروف النودهی طاب الله ثراه و جعل الجنة مثواه على يد نوری اللهم اغفر له و لسائر المومنین ختمت كتابته يوم السادس من ربیع الاول سنة ۱۲۲۴.

13

قطر العارض في علم الفرائض

عنوان نسخه: كشف الغوامض لقطر العارض

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرعشی

شماره بازیابی نسخه: ۶/۱۸۹۲۷

مشخصات ظاهری: ۱۳۰۲ ق. عمر؛ ۵۰ پ- ۷۷ پ (۲۸ برگ)، ۱۷ سطر (۸×۱۵) سطر؛ ۱۶×۲۱ س م؛ نوع کاغذ: شرقی؛ نوع و

تزیینات جلد: کاغذی زرد با مقوا، عطف: مشمع نارنجی؛ خط: نسخ

زبان: عربی

آغاز: «بسمله، أحمدهك اللهم على ما مننت به من نعمائك الهو اطل و شرعت لعبادك من الفرائض و النوافل... و بعد، فهذا شرح لطيف و انموزج شريف مزجته بأرجوزتي في الفرائض و سميته كشف الغوامض لقطر العارض، اقتضيت به من شرحها الكبير...».

انجام: «... فاذا مات ثالث عمل في مسألته الثاني و هكذا و أحمده الله على أن كمله اى وفق لتكميل هذا النظم مصليا و مسلماً بعد الحمد على نبي فضله على جميع الخلق كما نطق به الكتاب و السنة...».

در حاشیه تصحیح شده، حاشیه نویسی با نشان «منه، قزلجی، ابراهیم الباوینی عم» دارد، برخی نسخه بدلها «نسخه بدل» در حواشی نگارش یافته و اندکی فرسوده گشته است. عنوانها و نشانیها: قرمز؛ ترقیمه: «تم على يد من هو سمي الفاروق، في سنة ۱۳۰۲».

14

مجموعه

عنوان نسخه: مجموعه

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی

شماره بازیابی نسخه: ۵۲۳

مشخصات ظاهری: ۱۱-۱۳۱۰/۱۳۱۱ محمد علی؛ ۲۹۹ برگ، ۱۵ سطر؛ ۲۲×۱۷ س م؛ نوع و تزیینات جلد: مقوا، مشکی،

عطف تیماج مشکی، گوشه شنکرف؛ خط: نسخ خوانا؛

زبان: عربی

معرفی کتاب: ۱- شرح العقائد النسفية؛ تفتازانی، مسعود بن عمر، «۱-پ-۷۰» ۲- نظم عقائد نسفی؛ نودهی، محمد معروف بن مصطفی، «۷۰-پ-۲۹۸» ۳- حاشیه بر شرح عقائد نسفی؛ خیالی بخاری، احمد بن موسی، «۱-۷۰» ۴- حاشیه حاشیه شرح

عقائد نسفی؛ سیالکوتی، عبدالحکیم بن شمس الدین، «۷۰-۲۹۸».

15

مجموعه

عنوان نسخه: مجموعه

کتابخانه: قم؛ کتابخانه آستانه معصومیه

شماره بازیابی نسخه: ۳۰۰

مشخصات ظاهری: ۱۸۶ برگ، مختلف سطر؛ ۱۸×۱۱ س م؛ خط: نسخ؛

زبان: فارسی و عربی

مشخصات نسخه: نسخ، کتاب اول سعد الله دوشنبه ذیقعد ۱۲۵۷. دوم شعبان همان سال. پس از کتاب اشعار مناجات شافعی و ابی بکر و مطالب دیگری. سوم عبدالرحمن بن جامی بوریدری، پنجشنبه ۱۳۰۰ چهارم سعدالله ۱۲۸۰ و پس از کتاب اشعار اخلاقی به

عربی. پنجم و ششم بخط همو، ۱۲۷۷ پس از ششم چند حاشیه از عبدالله سویدان دملجی، هفتم ۱۲۷۵ و حاشیه هائی از شیرازی، احکام شجاع انوار، احکام جراح، حاشیه محرر و ابن حجر. نهم عبدالرحمن بوریدری ۱۳۰۰. بقیه کتابها به خط سعدالله بوریدری. پس از کتابها: فوائد و جدولهای شناختن طالع سال و احکام سال پنجم ترکی، قمر در بروج دوازدهگانه، شناختن اسرار قلوب. معرفی کتاب: ۱- الکافیه فی النحو؛ ابن حاجب، عثمان بن عمر «۱-۳۹پ» ۲- الشمسیه فی القواعد المنطقیه = شمسیه؛ کاتبی قزوینی، علی بن عمر «۴۰-۷۲پ» ۳- تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات؛ نودهی، محمد معروف بن مصطفی «۸۰-۹۱پ» ۴- قطر العارض فی علم الفرائض؛ نودهی، محمد معروف بن مصطفی «۹۱-۹۹پ» ۵- العقائد «۱۰۰-۱۰۳ر» ۶- شرح ام البراهین؛ هدهدی، محمد بن منصور «۵-۱۰۸ر» ۷- فرائض المنهج؛ انصاری، زکریا بن محمد «۹-۱۰۹پ» ۸- انموزج اللیب فی خصائص الحبيب؛ سیوطی، عبدالرحمن بن ابی بکر «۱۷-۱۱۸پ» ۹- الاحتفال فی سوال لاطفال؛ سیوطی، عبدالرحمن بن ابی بکر «۲۹-۱۳۲پ» ۱۰- بدایة العقول = عقائد نسفی؛ نسفی، عمر بن محمد «۳۳-۱۳۶پ» ۱۱- تهذیب المنطق؛ تقفازانی، مسعود بن عمر «۱۳۶-۱۴۳پ» ۱۲- جمع الجوامع؛ سبکی، عبدالوهاب بن علی «۱۴۳-۱۸۶پ».

16

مجموعه

عنوان نسخه: مجموعه

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی

شماره بازبایی نسخه: ۵۳۴

مشخصات ظاهری: ۱۲۹۲ ق.؛ ۱۱۸ برگ، مختلف سطر؛ ۱۶×۲۲ س م؛ نوع و تزیینات جلد: پارچه، توسی؛ خط: نسخ

زبان: عربی و فارسی

بخشی از نسخه بی کا، در برگ آخر نسخه محمود السیفی، ۱۲۹۴؛ عناوین و نشانی ها شنگرف؛ ۱۱ برگ از نسخه چاپی می باشد؛ در آخر نسخه چند برگ به صورت متفرقه در موضوعات مختلف وجود دارد.

معرفی کتاب: ۱- شرح تصریف زنجانی؛ شیخانی، علی بن حامد، «۱-۸پ» ۲- فرائد العقائد؛ نودهی، محمد معروف بن مصطفی، «۲۰-۴۷ر» ۳- رساله اجزاء قضیه؛ توکلی، ملا محمد، «۴۹-۵۳پ» ۴- رساله حسینی در منطق؛ حسینی، محمد بن شریف، «۵۳-۵۶پ» ۵- آداب البحث؛ حنفی تبریزی، شمس الدین محمد، «۵۷-۶۶پ» ۶- حاشیه بر حاشیه میر ابو الفتح (فتحیه)؛ فخرالدین حسینی محمد بن حسین، «۶۹-۹۱» ۷- بحثی در مصرف صدقات؛ ابراهیم بن رسول بن حجر، «۹۲-۹۳ر» ۸- رساله ای در اعراب عوامل، «۹۴-۱۰۱پ» ۹- حاشیه شرح آداب البحث العضدیة؛ تاج السعیدی، محمد بن ابی سعید، «۱۰۲-۱۰۷پ».

17

العوامل المأة

عنوان نسخه: النحو (ارجوزة)

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرکز احیاء میراث اسلامی

شماره بازبایی نسخه: ۳/۸۷ عکسی

مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۱۹۹ ق.؛ سده سیزدهم قرن ۱۴ محمد سعید بن ملا احمد سرنجداغی؛ ۱۱۱-۱۲۲ (۱۲ صفحه)

زبان: عربی

آغاز کتاب: «يقول راجی عفو سامع الندی محمد بن مصطفى بن احمد» «احمد من يثيب كل عامل لوجهه في عاجل و آجل».

انجام کتاب: أخته بالصلوات الدائمة//على نبينا لحسن الخاتمه.

ملاحظات: نسخه اصل: کتابخانه فاضل خوانساری-خوانسار ۳۱۹. با حواشی یا عبارت «منه»، «لناظمه»، «منه صالح».

18

العوامل المأة

عنوان نسخه: النحو (ارجوزة)

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی

شماره بازبایی نسخه: ۵/۸۷۵

مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۱۹۹ ق.؛ ۴۲-۵۲ (۱۰ برگ)؛ ۱۲×۱۸ س م؛ نوع و تزیینات جلد: گالینگور سبز ضربی

مجدول؛ خط: نسخ

زبان: عربی

آغاز کتاب: «يقول راجی عفو سامع الندی محمد بن مصطفى بن احمد» «احمد من يثيب كل عامل لوجهه في عاجل و آجل».

انجام کتاب: أخته بالصلوات الدائمة//على نبينا لحسن الخاتمه.

معرفی کتاب: عوامل شیخ عبدالقاهر جرجانی را در دویست و سی و هفت بیت موافق جمله «مولف بدیع» به تاریخ ماه رمضان (رجب ؟) ۱۱۹۹ موافق «بانت قوافی شامل العوامل» به درخواست شخصی به نام عبدالله به نظم کشیده است.

19

العوامل المأة

عنوان نسخه: النحو (ارجوزة)

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرکز احیاء میراث اسلامی

شماره بازبایی نسخه: ۲۸۷۹ عکسی

شماره شناسایی:

مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۱۹۹ ق؛ جمادی الاول ۱۳۳۰ محمد هارونی؛ ۴۰ صفحه؛ خط: نسخ معرب.

زبان: عربی

آغاز کتاب:

يقول راجی عفو سامع الندی//محمد بن مصطفى بن احمد

احمد من يثيب كل عامل//لوجهه في عاجل و آجل

انجام کتاب:

أختمه بالصلوات الدائمة//على نبينا لحسن الخاتمة

ملاحظات: اصل: کتابخانه مرکز احیاء میراث اسلامی- قم ۳۹۷. این اثر به عبدالله اهدا شده است.

20

العوامل المأة

عنوان نسخه: النحو (ارجوزة)

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرکز احیاء میراث اسلامی

شماره بازبایی نسخه: ۳۹۷

مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۱۹۹ ق؛ جمادی الاول ۱۳۳۰ محمد هارونی؛ ۲۰ برگ، ۷ سطر؛ ۲۳/۵×۱۷ س م؛ خط: نسخ

معرب؛ نوع و تزیینات جلد: مقوای عطف پارچه؛ عناوین شنگرف.

زبان: عربی

آغاز کتاب:

يقول راجی عفو سامع الندی//محمد بن مصطفى بن احمد

احمد من يثيب كل عامل//لوجهه في عاجل و آجل

انجام کتاب:

أختمه بالصلوات الدائمة//على نبينا لحسن الخاتمة

ملاحظات: این اثر به عبدالله اهدا شده است. بین سطرها و در حواشی توضیحاتی افزوده شده است.

نسخه های مشهد

1

فتح المجید فی قواعد التجوید

عنوان نسخه: فتح المجید فی قواعد التجوید

کتابخانه: مشهد؛ کتابخانه مدرسه آیه الله خویی

شماره بازبایی نسخه: ۲/۲۱۴

مشخصات ظاهری: مشخصاتش نوشته نشده است.

زبان: عربی

آغاز کتاب: الحمد لله الذي انزل القرآن العظيم بالتجوید، و الصلاة و السلام على سيدنا محمد الذي جاءنا بالكتاب المجید... الخ.

انجام کتاب: و حروف صغیر ذا و سین و صاد است. تمت الكتاب بعون الملك الوهاب.

2

فتح المجید فی قواعد التجوید

عنوان نسخه: فتح المجید فی قواعد التجوید
 کتابخانه: مشهد؛ کتابخانه آستان قدس رضوی
 شماره بازیابی نسخه: ۴۹۶۳۴
 مشخصات ظاهری: ۱۳۰۹ ق؛ ۴-۱ (۴ برگ)، مختلف سطر؛ خط: نسخ و نستعلیق
 زبان: عربی
 آغاز کتاب: الحمد لله الذی انزل القرآن العظیم بالتجوید، و الصلاة و السلام علی سیدنا محمد الذی جاءنا بالکتاب المجید... الخ.
 انجام کتاب: و حروف صغیر ذا و سین و صاد است. تمت الکتاب بعون الملك الوهاب.

3

قطر العارض فی علم الفرائض
 عنوان نسخه: کشف الغوامض لقطر العارض
 کتابخانه: مشهد؛ کتابخانه آستان قدس رضوی
 شماره بازیابی نسخه: ۳/۴۸۶۷۹
 مشخصات ظاهری: ۱۳۰۲ ق. احمد حسینی؛ ۲۰۰-۲۴۰ (۴۰ برگ)، ۱۳ سطر؛ خط: نسخ؛
 زبان: عربی
 ملاحظات: مشخصات نسخه را نوشته نشده است.

4

الکواکب الدریة فی مدح خیر البریة
 عنوان نسخه: تخمیس قصیده البردة
 کتابخانه: مشهد؛ کتابخانه آستان قدس رضوی
 شماره بازیابی نسخه: ۱۳۱۴ ق.
 مشخصات ظاهری: ۱۷ برگ، مختلف السطر سطر؛ ۲۰×۵/۱۲ س م؛ نوع کاغذ: فستقی؛ نوع و تزیینات جلد: گالینگور زر شکلی با
 عطف و گوشه میشن خرمایی؛ خط: نستعلیق
 زبان: عربی
 آغاز: لما علمت بطرف منك منسجم//ظننت فيك غراما غير منسجم
 انجام: ما رنحت عذبات البان ریح صبا//و اطرب العیس حادی العیس بالنعم
 ملاحظات: حواشی و زیر سطور توضیح و ترجمه برخی کلمات و عبارات ضمیمه: مذیل است به ۱۴ سطر در ماجرای زمین گیر
 شدن ناظم و شفای او توسط نبی اکرم (ص).

5

العروض
 عنوان نسخه: عروض
 کتابخانه: مشهد؛ کتابخانه آستان قدس رضوی
 شماره بازیابی نسخه: ۳۶۹۸۸
 مشخصات ظاهری: ۱۳۰۲ ق. حیدر مؤید؛ ۱۰ برگ، ۹ سطر؛ خط: نسخ
 زبان: عربی
 آغاز کتاب: یقول معروف حسینی النسب//الحمد للهادی الی علم الأدب
 ثم الصلاة ما لها نفاد//علی النبی دینه الرشاد
 انجام کتاب: و الله ارجو المن بالسلامه//فی هذه الدنيا و فی القیامه

نسخه‌های شیخ معروف نوده‌ی در کتابخانه‌های دیگر ایران

1

نظم وافیہ
 عنوان نسخه: نظم وافیہ
 کتابخانه: تبریز؛ کتابخانه خادم حسینی
 شماره بازیابی نسخه: ۲/۱۶

مشخصات ظاهری: ۲۶ برگ، ۱۵ سطر؛ ۲۱×۹ س م؛ نوع و تزیینات جلد: بدون جلد، ۴۵-۷۱؛ خط: نسخ
 زبان: عربی
 آغاز: بسمله.
 قال الفقیر العلوی النودهی//محمد امل عفور به
 الحمد لله الذی له النعم//مشرف العلم ومن به اعتصم.
 انجام:
 جوابه الرفع واما الثانی//فای شی فیہ توجہان
 جوابه النصب کما تقول//زوره من نواله مامول

2

تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات
 عنوان نسخه: تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات
 کتابخانه: خوانسار؛ کتابخانه فاضل خوانساری (آیه الله)
 شماره بازیابی نسخه: ۳/۴۱۴
 مشخصات ظاهری: ۱۳۳۱ ق. عبد الله بانی سیاه کویزی؛ مختلف سطر؛ ۲۳×۱۸ س م؛ نوع و تزیینات جلد: مقوایی، عطف تیماج
 زرد؛ خط: نسخ نازیبا؛ عناوین و نشانی‌ها شنگرف، متن با خطی شنگرف بالای آن نشانی دارد.
 زبان: عربی
 انجام: لأن اصل المبالغة فيه حاصلة بالاستعارة و الترشيح يحققها... نسخه افتادگی از انجام دارد.
 معرفی کتاب: حدود یکصد و هفتاد بیت است در علم بیان که از رساله ابوالقاسم در استعاره و متعلقات تلخیص نموده، مطالب مشکل
 آن را توضیح داده و فوائدی از خود افزوده است.

3

العوامل المأه
 عنوان نسخه: النحو (ارجوزة)
 کتابخانه: خوانسار؛ کتابخانه فاضل خوانساری (آیه الله)
 شماره بازیابی نسخه: ۳/۳۱۹
 مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۱۹۹ ق.؛ قرن ۱۳ محمد سعید بن ملا احمد سرنجداغی؛ مختلف سطر؛ ۲۲×۱۹ س م؛ نوع و
 تزیینات جلد: مقوایی پارچه‌ای، عطف پارچه‌ای گلداز؛ خط: نسخ چهار ستونی معرب
 زبان: عربی
 آغاز کتاب:
 يقول راجی عفو سامع الندی//محمد بن مصطفى بن احمد
 احمد من یتیب کل عامل//لوجه فی عاجل و اجل
 انجام کتاب: أخته بالصلوات الدائمة//على نبينا لحسن الخاتمة
 ملاحظات: این اثر به عبدالله اهدا شده است.

4

فتح الرزاق فی اذکار دفع الاملاق و جلب الارزاق
 عنوان نسخه: فتح الرزاق فی اذکار دفع الاملاق و جلب الارزاق
 کتابخانه: همدان؛ کتابخانه جواهری، حبیب
 شماره بازیابی نسخه: ۲/۲۷
 مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: چهارشنبه ۱ ذیحجه ۱۲۳۱ ق.؛ نوع کاغذ: استانبولی؛
 زبان: عربی
 ملاحظات: مجموعه اذکار و ادعیه است.

5

بدایة العقول
 عنوان نسخه: فرائد العقائد

کتابخانه: شیراز؛ کتابخانه علامه طباطبائی (کتابخانه)

شماره بازبایی نسخه: ۲/۱۹۵

شماره شناسایی:

مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۲۴۵ ق.؛ کردستان: شعبان ۱۳۳۲ عبدالرحمن اهل کردستان؛ ۱۶-۳۶ (۲۰ برگ)؛ ۱۵×۵/۲۰

س م؛ خط: نسخ؛ عناوین با مرکب قرمز

زبان: عربی

آغاز: قال فقیر من هو الروف محمد بن المصطفی معروف حتی صرفنا بعض اوقات فی نظم عقائد الامام النسفی فانها حوت من المسائل ما غیر ما اودع من رسائل.

نسخه‌های کاک احمدی شیخ در کتابخانه‌های ایران

1

مکتوبات کاک احمد

عنوان نسخه: مکتوبات

کتابخانه: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۵-۱۵۱۵۹

شماره شناسایی: ف۵۱۵۹

مشخصات ظاهری: چناره‌ای، رجب ۱۲۹۴ ق.؛ ۲۰۲ برگ، ۱۵ سطر: ۹۰×۱۶۰؛ قطع: ۱۵۵×۲۱۵؛ خط: تحریری؛ نوع کاغذ:

فرنگی نخودی؛ تزئینات متن: عناوین و خط بالای برخی از عبارات بسرخی؛

زبان: فارسی

آغاز: بسملة الحمد لله و الصلوة و السلام على رسول الله و بعد برادران بدانید که پرهیز از عصیان از فعل طاعات و احسان افضلتر و اجتناب از منہیات ثوابش از امتثال اوامر زیادتیر است خصوصاً پرهیز از اکبر کبایر متفق علیه...

انجام: ... و اگر سبب بدان یکجا نمی‌بود حق آن بود آنانکه اعمال صالحه ندارند بحد درجه یأس رسند برادران باقی حدیث در کتاب ماند این عریضه باقی را بگنجانید و السلام علیکم و رحمة الله و برکاته.

انجامه: ۱۴ رجب فی سنه ۱۲۹۴ و اطلب لنفسک من خیر تفوز به [ترید بها]. من بعد ذلک غفر انا لکاتبه/ و الله على خیر خلقه محمد منبع العلوم و الحكم و باعث الوجود من العدم و على آله و صحبه و ولديه و ازواجه الطاهرات ما اطرب مطرب و تنغم آه من الموت یا ناظر! فیہ سل بالله مرحم علی المصنف و استغفر لصاحبه.

ملاحظات: مجموعه ۲۸ مکتوب در عقاید اهل سنت و بررسی اسلام از کاک احمد سلیمانی خطاب به مریدانش است. عناوین مکتوبات عبارتند از: مکتوب الکفر، مکتوب الریاء، مکتوب الربا، مکتوب القتل، مکتوب الزنا، مکتوب رشبلک (به کردی یعنی رقص)، مکتوب السرقة، مکتوب الخمر، مکتوب فی الخمر ایضا، مکتوب عقوق الوالدین، مکتوب التطفیف، مکتوب فی حرمة الکلام فی المسجد، مکتوب منکر بمعروف و معروف بمنکر، مکتوب سرخی آسمان، مکتوب بغض اهل البیت، مکتوب سوء الخلق، مکتوب الغیبه، مکتوب عیوب النفس، مکتوب الجیران، مکتوب فی الیمین الفاجرة، مکتوب فی معامله الزوجین، مکتوب فی الرضاة، مکتوب فی الکبائر الباطنیة، مکتوب الکبائر الظاهرة من ربع العبادة، مکتوب الکبائر من ربع المعاملات، مکتوب فی ربع النکاح، مکتوب الکبائر ربع الجراح و مکتوب فی درکات جهنم.

2

مکتوبات کاک احمد

عنوان نسخه: مکتوبات

کتابخانه: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۲۱۳۸۸

مشخصات ظاهری: احتمالاً قرن ۱۳ محمد صالح بن عبدالله؛ خط: نستعلیق تحریری.

زبان: فارسی

ملاحظه: مشخصات ظاهری نسخه را بیان نشده است.

3

مکتوبات کاک احمد

عنوان نسخه: مکتوبات

کتابخانه: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۲۱۶۱۱ نسخه به دو شماره ثبت شده است؛ ۵-۲۱۶۱۱
مشخصات ظاهری: خط: شکسته نستعلیق؛ ۱۷۵ برگ، ۱۵ سطر، ۱۵۰×۱۱۵؛ قطع: ۲۲۵×۱۷۵؛ نوع کاغذ: فرنگی؛ تزیینات متن: عناوین و نشان‌ها به سرخی؛ نوع و تزیینات جلد: مقوایی، روکش تیماج قهوه‌ای تیره و روشن.

زبان: فارسی

آغاز: بسمله... ولا صفاته و الظاهر الذی... وبعد در عقاید... بر مسلمانان مکتوبی طولانی نوشته بودم...
انجام: ... توبه‌ام قبول بفرما ختم مکتوب کنم توبه جدمان به مژده این حدیث که ختم مکتوب باد شد حشر تائبان از قبر به سروری انتهای جمع احادیث نمودم با وجود احادیث درین باب یک کتاب می‌شود المحب الداعی سید احمد البرزنجی قادری نقشبندی.
ملاحظات: یادداشت‌های مربوط به نسخه در پشت آخرین برگ چند یادداشت تولد به سال‌های ۱۳۲۵ و ۱۳۲۷ ق. تحریر شده است. مجموعه‌ای از مکتوبات سید احمد نوده‌ی برزنجی در اعتقادات، اخلاق، و... به شرح زیر: شناخت خدا، امر به معروف و نهی از منکر، نماز، روزه، زکات، حج، معجزات، غیبت، کفر، رشیک [رقص کردی مردان با زنان نامحرم]، زنا، ریا، تطیف [نقص در کیل و وزن]، عیوب نفس، تعلیم مریدان، اوراد، صدقه، بهشت، دوزخ، توبه.

4

مکتوبات کاک احمد

عنوان نسخه: مکتوبات

کتابخانه: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۵-۲۱۳۸۸

مشخصات ظاهری: محمد صالح بن عبدالله، قرن ۱۳ ق؛ ۵۷ برگ، ۱۲ سطر: ۸۰×۱۶۰؛ قطع: ۱۷۵×۲۲۰؛ خط: نستعلیق
تحریری: نوع کاغذ: فرنگی کرم رنگ؛ تزیینات متن: بالای برخی عبارات خط‌کشی مشکی؛ نوع و تزیینات جلد: مقوایی با روکش کاغذ نخودی رنگ، عطف تیماج مشکی.

زبان: فارسی

آغاز: بسمله، الحمد لله و الصلوة و السلام علی خیر خلقه محمد و آله و صحبه و سلم و بعد برادران عامی خصوصاً مریدان چه قادریه و چه نقشبندیه که عزم و اراده داخل شدن طریقه دارند...

انجام: ... حدیث است که از اعظم اخلاق حسنه مؤمن است اصلاً از استماع خبر دین سیر نمی‌شود و السلام علیکم و رحمة الله و برکاته.

ملاحظات: مکتوب اول را خطاب به کسانی که قصد وارد شدن به دین اسلام را دارند خصوصاً مریدان قادریه و نقشبندیه نوشته و در آن ارکان اسلام (گفتن شهادتین، اقامه نماز، روز، زکات و حج) را به طور مختصر توضیح داده است؛ مکتوب دوم: درباره عقاید اسلامی به طور مختصر؛ مکتوب سوم: سلوک؛ مکتوب چهارم: عقد مجلس؛ مکتوب پنجم: تفکر؛ مکتوب ششم: ذکر خدا؛ مکتوب هفتم: در باب ترک نماز.

5

منشآت

عنوان نسخه: مکتوبات

کتابخانه: مجلس شورای اسلامی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۸۴/۸۹۳۱

مشخصات ظاهری: «۱۴۹-۱۵۵پ» (۷)، مختلف، ۱۰/۵×۲۳ سطر؛ ۷/۲۷×۱۳ س؛ نوع کاغذ: فرنگی نخودی آهار مهره؛
نوع و تزیینات جلد: میثن قهوه‌ای ضربی با ترنج و سر ترنج، گره‌دار، با سر طبل منقش و شمشه ضربی قطر: ۳/۴؛ خط: نسخ

زبان: فارسی

ملاحظات: نمونه‌های مختلف نام‌نگاری است. بیشتر آنها بدون عنوان است. تنها یک نامه عنوان‌دار از محمد مدرس سقزی خطاب به شیخ احمد نوده‌ی است (۱۵۰ ر).

6

مکتوبات کاک احمد

عنوان نسخه: سه رساله

کتابخانه: مجلس شورای اسلامی ایران

شماره بازیابی نسخه: ۸۱۲

مشخصات ظاهری: کاتب و مولف: حیدرآباد: ۱۰۵۸ ق. نودهی، احمد بن محمد معروف؛ ۲۰۰ برگ، ۱۶ سطر، ۱۵×۹ سطر؛ ۲۲×۱۶ س م؛ نوع کاغذ: سفید؛ نوع و تزیینات جلد: تیماج قرمز ضربی و مقوایی، زرکوب با ترنج و سرترنج زرین؛ خط: نستعلیق. زبان: فارسی و کردی

ملاحظه: آغاز: نثر: مکتوب معروف به منکر پس از بسمله: و بعد برادران افتاده ایم به ایامی و عصری نزدیک به آن شده که حضرت علیه الصلوٰة و السلام خبر داده که انسان صبح مسلمان است چون داخل شب شد کافر می شود و شب مسلمان است چون داخل صبح شد کافر می شود. نظم: پس از بسمله سبحان به شاهی غفار یا خالق کرمدار بدورم کی له اکرد نار لکل جمعی برادیار.

انجام: نثر: به قدر تخم مرغی ذهب به او داده پس آن را موازنه کردند به قدر چهل اوقیه گران شد و السلام نظم: امجار نوبه کیه خوت به سراوان ندامتان لتکا لو زحمتان بسر آهو حسرتان. به نام عبدالله قطب شاه در حیدرآباد. در پایان نسخه مثنوی به زبان کردی آمده است.

7

مکتوب صلاة الحاجة

عنوان نسخه: صلاة الحاجة

کتابخانه: کتابخانه دانشگاه فردوسی مشهد (دانشکده الهیات)

شماره بازبایی نسخه: ۲/۱۲۴۵

شماره شناسایی: ۱۹۳۱۶

مشخصات ظاهری: علی اکبر؛ ۱۷ سطر؛ ۲۱×۵/۱۶ س م؛ نوع کاغذ: نخودی رنگ؛ نوع و تزیینات جلد: مقوا، عطف و لبه میشن عنبی؛ خط: نسخ و نستعلیق.

زبان: فارسی

ملاحظات: دستور نماز حاجت و دعای پس از آن است با ذکر خواص و حکایاتی در تایید آن. مولف از علمای سنی کردستان است احتمالاً سید احمد نودهی برزنجی قادری نقشبندی باشد.

8

فتح الجواد فی بیان فضائل الجهاد

عنوان نسخه: فتح الجواد فی بیان فضائل الجهاد

کتابخانه: کتابخانه مجلس شورای اسلامی ایران

شماره بازبایی نسخه: ۱/۱۴۳۶ جدید

مشخصات ظاهری: ۱۲۴۷ ق.؛ ۱-پ-۵۸ پ (۵۸ صفحه)، ۱۵ سطر؛ ۵/۲۰×۵/۱۴ س م؛ ۱-پ-۵۸ پ (۵۸ صفحه)، ۱۵ سطر؛ ۵/۲۰×۵/۱۴ س م؛ نوع کاغذ: فرنگی؛ خط: نسخ.

زبان: فارسی

ملاحظات: آغاز: بسمله. الحمد لله الذی اشترى من المؤمنین انفسهم... و بعد فهذا کتاب سمیته فتح الجواد فی بیان فصل الجهاد ذکر ما اطلعت علیه فی هذا الباب فی الاحادیث....

انجام: ... ان لا تحصی و فی ما ذکرناه کفایة لمن کان عنده ادنی غیرة.

ملاحظات: پشت برگ اول یادداشتی در معرفی کتاب و مؤلف مورخ ۱۲۵۰ هـ است. صفحه آخر با خط متفاوت در رساله اول حواشی با امضای صحح. عناوین شنگرف. با ۳ برگ سفید اضافی.

9

رسائل

عنوان نسخه: مکتوبات

کتابخانه: تهران؛ کتابخانه مفتاح، محمد حسین

شماره بازبایی نسخه: ۱۴۱۸

مشخصات ظاهری: خط: نستعلیق؛ نشان شنگرف.

زبان: فارسی

ملاحظات: عنوان مکتوبات کاک احمد شیخ: مکتوب معروف به منکر، مکتوب تفکر، مکتوب فکر، امر و نهی، عقاید همدانی، اخلاق حسنه، قواعد، نصایح اهل خيام، مبطل صغر، منسوبات، خدمة العوام، تتمه فضل نماز، خاتمه فضل نماز، معاملات، ربع نکاح، قطره

معجزات. با تاریخ تولد احمد در ۱۲۹۵ و محمد سلیم در ۱۲۹۹ و ابراهیم در ۱۳۰۳ همه پسران ملا محمد رحیم (پایان مکتوب تفکر) ربعی.

10

مکاتیب

عنوان نسخه: مکاتیب

کتابخانه: قم؛ کتابخانه گلیایگانی

شماره بازبایی نسخه: ۶۵/۳۸-۷۴۴۵

مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۲۸۹ ق؛ کاتب: ۱۳۵۲ ق. محمد توحیدی؛ ۷۱ برگ، ۱۶-۱۸ سطر؛ ۲۲×۱۸ س م؛ نوع و تزیینات جلد: تیماج زیتونی؛ خط: نستعلیق؛ عناوین و نشانه‌ها مشکی.

زبان: فارسی

آغاز: بسملة الحمد لله و الصلوة و السلام على رسول الله و بعد حديث كه ما اهدا مسلم لاخته هدية افضل من كلمة حكمة... پس این عریضه افضل هدایای است که دوستان برای یکدیگر بفرستند.

انجام: دنیا را زمان فرصت ذخیره قیامت است و الله اعلم بالصواب و السلام علیکم و رحمة الله و برکاته.

11

مکاتیب

عنوان نسخه: مکاتیب

کتابخانه: مشهد؛ کتابخانه آستان قدس رضوی

شماره بازبایی نسخه: ۱۶۱۰۰

مشخصات ظاهری: تاریخ تالیف: ۱۲۸۹ ق؛ کاتب: ۱۳۲۳ ق؛ نوع کاغذ: نخودی؛ نوع و تزیینات جلد: تیماج؛ خط: نستعلیق شکسته.

زبان: فارسی

آغاز: بسملة الحمد لله و الصلوة و السلام على رسول الله.

انجام: و السلام على معين الاسلام و مطعم الطعام.

12

مکتوبات کاک احمد

عنوان نسخه: مکتوبات

کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی

شماره بازبایی نسخه: ۲۲۴

مشخصات ظاهری: ۲۱۲ برگ، ۵ سطر؛ ۲۲×۱۶ س م؛ نوع و تزیینات جلد: مقوای سرخ، عطف تیماج؛ خط: نستعلیق؛ عناوین و نشانی‌ها شنگرف و مشکی.

زبان: فارسی

آغاز: الحمد لله و الصلوة و السلام على رسول الله و بعد برادران و مریدان خیر فکرهای که در مکتوب فکر نویسته‌ام البته کرده‌اند و از آن‌ها فکرها از جلال خدای تعالی.

انجام: زیرا حدیث است که از اعظم اخلاق حسنه مؤمن است که اصلاً از استماع خبر دین سیر نمی‌شود. و السلام على من اتبع الهدی و اجتنب الردی.

ملاحظات: ۱- مکتوب الذکر «ص ۵۵-۱» کاتب معروف خیاری ۲۴ ربیع الثانی ۱۲۹۸ / ۲- مکتوب صلوة الحاجة «ص ۵۷-۶۸» کاتب عبدالعزیز عثمانی ۱۷ رجب ۱۲۸۹ / ۳- مکتوب فکر «ص ۹۲-۷۰» ۴- مکتوب خاتمه فکر «ص ۹۴-۹۳» ۵- مکتوب اسفار «ص ۹۵-۱۴۳» کاتب علی فوزالدین ۶- مکتوب اسفار «ص ۱۴۴-۱۶۸» بدون نام کاتب، ۱۲۹۹ / ۷- مکتوب فی بیان نعیم الجنة و لذایها «ص ۱۶۹-۲۰۳» ۸- مکتوب فی ربع النکاح و مبحث الكبائر «ص ۲۰۴-۲۳۲» کاتب معروف خیاری ۱۲۹۸ / ۹- مکتوب الریا «ص ۲۳۲-۲۵۴» کاتب معروف خیاری ۱۲۹۸ / ۱۰- خاتمه تفکر «ص ۲۵۷-۲۵۹» کاتب عثمان زلزلی ۷ رمضان ۱۲۹۸ / ۱۱- مکتوب فی نصایح اهل الخیام «ص ۲۶۱-۲۷۹» کاتب عبدالعزیز ۱۲- مکتوب کبایر ظاهره «ص ۲۸۱-۲۹۴» کاتب معروف ملهوف عثمانی ۱۳/۱۲۹۸- مکتوب العقاید الاسلامیه «ص ۲۹۶-۳۱۱» ۱۴- مکتوب آداب کسبه «ص ۳۱۳-۳۲۶» کاتب معروف المهلوف رجب ۱۲۹۸ / ۱۵- مکتوب تطفیف «ص ۳۲۸-۳۵۳» کاتب معروف خیاری ۲۵ جمادی الاولى ۱۲۹۸ / ۱۶- مکتوب بدون نام «ص ۳۵۴-۳۶۹» کاتب معروف ۱۷/۱۲۹۸- مکتوب عیوب النفس «ص ۳۶۱-۳۸۷» ۱۸- مکتوب ارهاص «ص ۳۶۹-۳۹۲»

کاتب معروف عثمانی ۲۷ رجب ۱۲۹۸ / ۱۹-مکتوب حرمت مسجد «ص ۳۹۵-۴۰۹» ۲۰-چند دعا و حرز «ص ۴۱۰-۴۱۲» ۲۱-مکتوب کبایر «ص ۴۱۳-۴۲۴» بدون نام کاتب، ۱۲ رمضان ۱۲۹۵.

13

مکتوبات کاک احمد
عنوان نسخه: مکتوبات
کتابخانه: قم؛ کتابخانه گلیپاگانی
شماره بازبایی نسخه: ۷۴/۵۸-۱/۸۶۲۴
مشخصات ظاهری: ۶ ذیحجه ۱۳۲۵ محمد امین بن شیخ عبدالقادر بیگ نقشبندی؛ ۱-۱۱۲ (۱۱۲ برگ)، ۱۳ سطر؛ ۲۱×۱۷ س م؛ خط: نستعلیق.

زبان: فارسی
آغاز: بسمله. برادران طالب بدین و طاعت خصوصا مشغولین بتحصیل علم یا تدریس نفیس.
ملاحظات 1: ۱-مکتوب الذکر «ص ۵۵-۱» کاتب معروف خیاری ۲۴ ربیع الثانی ۱۲۹۸ / ۲-مکتوب صلوة الحاجة «ص ۵۷-۶۸» کاتب عبدالعزیز عثمانی ۱۷ رجب ۱۲۸۹ / ۳-مکتوب فکر «ص ۷۰-۹۲» ۴-مکتوب خاتمه فکر «ص ۹۳-۹۴» ۵-مکتوب اسفار «ص ۹۵-۱۴۳» کاتب علی فوز الدین ۶-مکتوب اسفار «ص ۱۴۴-۱۶۸» بدون نام کاتب، ۷ ۱۲۹۹-مکتوب فی بیان نعیم الجنة و لذاذها «ص ۱۶۹-۲۰۳» ۸-مکتوب فی ربع النکاح و مبحث الکبائر «ص ۲۰۴-۲۳۲» کاتب معروف خیاری ۱۲۹۸ / ۹-مکتوب الریا «ص ۲۳۲-۲۵۴» کاتب معروف خیاری ۱۲۹۸ / ۱۰-خاتمه تفکر «ص ۲۵۷-۲۵۹» کاتب عثمان زلزلی ۷ رمضان ۱۲۹۸ / ۱۱-مکتوب فی نصایح اهل الخیام «ص ۲۶۱-۲۷۹» کاتب عبدالعزیز ۱۲-مکتوب کبایر ظاهره «ص ۲۸۱-۲۹۴» کاتب معروف ملهوف عثمانی ۱۲۹۸ / ۱۳-مکتوب العقاید الاسلامیه «ص ۲۹۶-۳۱۱» ۱۴-مکتوب آداب کسبه «ص ۳۱۳-۳۲۶» کاتب معروف المهلوف رجب ۱۲۹۸ / ۱۵-مکتوب تطفیف «ص ۳۲۸-۳۵۳» کاتب معروف خیاری ۲۵ جمادی الاولی ۱۲۹۸ / ۱۶-مکتوب بدون نام «ص ۳۵۴-۳۶۹» کاتب معروف ۱۷ / ۱۲۹۸-مکتوب عیوب النفس «ص ۳۶۱-۳۸۷» ۱۸-مکتوب ارهاص «ص ۳۶۹-۳۹۲» کاتب معروف عثمانی ۲۷ رجب ۱۲۹۸ / ۱۹-مکتوب حرمت مسجد «ص ۳۹۵-۴۰۹» ۲۰-چند دعا و حرز «ص ۴۱۰-۴۱۲» ۲۱-مکتوب کبایر «ص ۴۱۳-۴۲۴» بدون نام کاتب، ۱۲ رمضان ۱۲۹۵.
ملاحظات 2: به نظر می رسد همان نسخه 224 کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی قم باشد و کسی دیگر این نسخه را دوبار منویسی کرده باشد و به اسم خودش معرفی کرده باشد.

14

مجموعه
عنوان نسخه: مجموعه
کتابخانه: قم؛ کتابخانه مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی
شماره بازبایی نسخه: ۵۳۱
مشخصات ظاهری: ۱۱۶۲ ق؛ ۹۶ برگ، ۱۳ سطر؛ ۲۲×۱۶ س م؛ خط: نسخ؛ عناوین مشکی و نشانی ها شنگرف؛ نسخه دارای حواشی زیادی به امضای «سید علی» و «احمد» و «حسن حلبی»؛ فاقد جلد
زبان: فارسی و عربی

معرفی کتاب: ۱-الوافیه فی نظم الشافیه؛ حسینی سیفی، محمد بن محمد مهدی، «۱-۳۷ پ» ۲-فک القفول لسلّم الوصول؛ نودهی، احمد بن محمد معروف، «۳۸ پ-۷۷ پ» ۳-شرح الرسالة الوضعیه العضدیة؛ لیثی سمرقندی، ابوالقاسم بن ابی بکر، «۸۱ پ-۹۶ پ».

شعر «ای شده» سروده شیخ معروف نودهی
از شیخ معروف نودهی یک شعر باقی مانده است، که قافیه آن براساس حروف الفبای فارسی تنظیم شده است. قالب این شعر با قالب غزل تناسب دارد، مجموعاً 28 بند است. تعداد ابیات بندها مساوی نیستند، برخی از بندها 7 بیت و برخی دارای 11 بیت است، هر بند متناسب با موضوع و مجال سخن است.

این مجموعه شعر را می توان نوعی غزل پیوسته دانست. این مجموعه به سبب اینکه با خطاب «ای شده» آغاز گشته، با همین لفظ «ای شده» مشهور شده است. این مجموعه اشعار را براساس یک نسخه خطی و با مطابقت با متن چاپی آن به روش قیاسی تصحیح کرده ایم. نسخه خطی «ای شده» در کتابخانه آستان قدس رضوی در مشهد در میان مجموعه ای به نام «معروفیه» معرفی شده است. شعر «ای شده» در این نسخه به شماره عمومی 55202 معرفی شده است. این نسخه کامل است. ناسخ در آغاز نسخه نوشته است: هذا کتاب معروفیه. بسمله....

نسخه حاضر به خط نستعلیق است. هر صفحه دارای 13 سطر است. کتابت آن در سال 1346 هـ. ق. انجام شده است. کاتب نسخه مشخص نیست. «ای شده» در 9 برگ آمده و اندازه اوراقش $17/5 \times 11$ سانت است. در این نسخه، بندی مربوط به قافیه «ظ» نوشته نشده است و جای این بند را سفید و خالی است. متن چاپی این اشعار مشکلات زیادی دارد؛ از لحاظ اختلافات نسخه‌ای و کلمه‌ای و زیاد و کمی ابیات، با متن نسخه اختلاف دارد و اگر نسخه‌ای دیگر در دسترس باشد باید به روش انتقادی دوباره تصحیح شود، چون نسخه مشهد یک بند ناقص دارد.

رسم الخط نسخه

یکی از مشکلات و خصوصیات نسخه خطی رسم الخط است، اگر کاتب یا ناسخ میرزا باشد، مشکلات رسم الخط نسخه بیشتر است، اگر عالم و ملا باشد کلمات رسم الخط کمتر اشتباه دارد و تغییراتی که در نسخه به وجود می‌آید کاتب یا ناسخ سعی می‌کند کلماتی که تغییر می‌دهد یا اشتباه می‌نویسد به سمت زبان عربی می‌برد، کاتب گرد باشد متن فارسی باشد متن تحت تاثیر زبان گردی قرار می‌گیرد و کلمات گردی و رسم الخط در متن دیده می‌شود، حتی اگر فارسی‌اش فوق العاده باشد. بر این اساس در متن‌های فارسی شاعران گرد دو مشکل رسم الخط دیده می‌شود، یکی کلمات گردی به رسم الخط گردی یا فارسی، یکی کلمات فارسی یا عربی به رسم الخط گردی دیده می‌شود یا به اشتباه می‌نویسند. در شعر «ای شده» با این نوع رسم الخط روبه‌رو می‌شویم. در حرف «ض» و در مصرع: ضابط احکام شریعت تویی. کلمه «ضابط» عربی را به صورت «ضابت» نوشته، یا کلمه «سماوات» را به صورت «سموات» و کلمه «منزلت» را به شیوه «منزلهات» ضبط کرده است. به همانطور کلمه «صلوة» را به صورت «صلوات» آورده است.

اشتباهات نسخه

کاتبان و ناسخان از قدیم تا به امروز در باز نویسی نسخه‌ها تغییرات زیادی در نسخه‌های خطی ایجاد کرده‌اند و اشتباهات زیادی را در نسخه‌های خطی انجام داده‌اند، چه از لحاظ رسم الخط و چه در عروض و قافیه و کلمات کهن و قدیمی به کلمات نو یا هم دوره خودشان. در این نسخه این نوع مشکلات و اغلاط دیده می‌شود. در این قصیده این نوع اشتباهات کاتب دیده می‌شود، مثلاً بیت جا به جا کردن، از بیت دو به بیت سه یا چهار... یا اضافات کلمه در بیت که باعث مشکلات وزنی می‌شود، مثلاً در جایی به جای «چو با» نوشته «چو یاد»، یا در جای دیگر به جای «سزای» نوشته «سزای آن»، در این دو جای حرف «د» و کلمه «آن» اضافه است و وزن شعر به هم ریخته است. کاتب به جای «به سوی تو بار» را نوشته «به سوی نیار»، هم وزن به هم ریخته است هم بیت معنا نمی‌دهد. در جای دیگر ناسخ کلمه «العباب» را به جای «العیاب» نوشته است. «گدین» را به جای «گزین» نوشته است، یا در بیتی دیگر ناسخ «ور ربود بوده» را به جای «بود در وجود» نوشته است.

«ای شده» سروده شیخ معروف نوده‌ی

ای شده مخلوق ز نور خدا	پس همه عالم ز تو گشته جدا
از شرف تست که پیغمبری	گشته ¹ به تو ختم و ز تو ابتدا
امت اتباع تو خیر الامم	ملت اسلام تو خیر الهمم
ای شب معراج به تو انبیا	کرده در آن مسجد قدس اقتدا
ای به بصر دیده جمال خدا	باد ترا جسم و دل و جان فدا
ای همه عالم به تو محتاج تو	قاضی حاجات ² غنی و ³ گدا

1- چاپ: کشته.

2- چاپ: الحاجات.

3- چاپ: غنی.

الف صلوٰة و سلام علیک	کَلَّ اَوَانٍ اَبَدًا سَرْمَدَا
آمده معروف سوی کوی تو	يَطْلُبُ مِنْ جُودِكَ فَيُضِ الْهُدَا ¹
بر دل تو هیچ نبودی حجاب	بر سر تو سایه فگندی ² سحاب
بر سر رفر چه ³ گذشتی ⁴ ز عرش	کرد خدا با تو در آنجا خطاب
بر تو فرستاد ⁵ کلام قدیم	بهرتر هر معجزه و هر کتاب
بحر معانیت ⁶ ندارد گران	گوهرها هست در او بی حساب
بر رخ تو هر که نظر کرد گفت ⁷	چیست گلستان مه و ⁸ آفتاب
برد بهشت آن که به تو بگروید ⁹	یافت خلاص ابدی از عذاب
بر تو هزاران صلوات ¹⁰ سلام	مَا لَمَعَ الْبَرْقُ وَ مَا جَ الْعَبَاب ¹¹
بنده بی چاره ¹² و درمانده ام	از غم هجران تو عالم خراب
بهر خدا پرده گشا از جمال	صورت رخسار تو بینم به خواب ¹³
بر دل معروف غم ار ¹⁴ بی حد است	هیچ نماند ¹⁵ چو گشادی ¹⁶ نقاب

-
- 1- چاپ: النداء.
 - 2- چاپ: فگندی.
 - 3- چاپ: چو.
 - 4- چاپ: گذشتی.
 - 5- چاپ: فرستاده.
 - 6- چاپ: معانیست.
 - 7- چاپ: کفت.
 - 8- چاپ: مه.
 - 9- چاپ: بنگرد.
 - 10- نسخه: صلوٰة؛ چاپ: صلوٰة.
 - 11- نسخه: العیاب.
 - 12- چاپ بی چار.
 - 13- این بیت در چاپ نیامده است.
 - 14- چاپ: از.
 - 15- چاپ: نمانده.
 - 16- چاپ: گشای.

تا به جهان می‌دهم حق حیات	بر تو شب و ¹ روز فرستم صلوات
ترجمه صورت و ² معنی ³ تو	که کند ای اصل همه کائنات
تاج رسالت به سرت حق نهاد	شاهد دعوی ⁴ تو شد ⁵ معجزات
تحفه قرآن به تو مخصوص داشت	ای ز اشارات تو حل مشکلات
تکرمهات نیز به معراج کرد	چند ترا داد در آن شب ⁶ برات
توبه آدم به تو مقبول شد	نوح به تو یافت ز طوفان نجات
تخم ولای تو به دل هر که کاشت	سبز شد اندر دل او مکرّمات
تشنگی از جان برود جان من	گر تو به معروف کنی التفات
ثروه بیابد ز رجال و ⁷ اناث	آنکه ⁸ بدین تو کند اکثراث
ثله تو بهتر هر زمره اند ⁹	از تو گرفتن شریعت تراث
ثانی تو دیده ¹⁰ گردون ندید	چیسست ترا در همه جا انبثاث
شَیْخَ عَطَايَاكَ لِکُلِّ اِمْرٍ ¹¹	سوی ¹² تو از دل بودش انبعاث
ثقلانی الذنب فکن شافعی	إِنَّکَ لِلْمُجْرِمِ نِعَمَ الْغَیَاثِ
ثله دین داشتهام جبر کن	علتها کن ز دلم اجتناث
ثوب رضا در بر معروف کن	تا که عبادات کند احتراث

-
- 1- چاپ: شب.
 - 2- چاپ: صورت.
 - 3- چاپ: معنای.
 - 4- چاپ: دعوای.
 - 5- چاپ: این کلمه را نیاورده است.
 - 6- چاپ: در آنجا.
 - 7- چاپ: رجال.
 - 8- چاپ: هر که.
 - 9- چاپ: است.
 - 10- چاپ: دیدی.
 - 11- چاپ: امراً.
 - 12- چاپ: سوای.

جان جهان صاحب معراج تاج
 جامع اسرار رسول گزین³
 جنّ و⁵ ملک انس و⁶ عرب با⁷ عجم
 جبهه تو مطلع انوار حق
 جزع چنین کرد سوی تو ز شوق
 جذبه حق یافت ز دل هر که شد
 جز تو که¹² معروف ندارد کسی
 حسن تو افزون بود از هر ملیح
 حبّ تو جلو ده¹⁵ دلها ز زنگ
 حدّ ثنای تو چه دارد کسی؟
 حاصل هر مدح کنم آن بود
 حشر محبان تو خواهند کرد
 گیتی¹ فردوس برین را خراج²
 آنکه گشاده همه باب ارتجاج⁴
 این همه هستند⁸ به تو احتیاج⁹
 نقد شریعت ز تو دارد رواج
 از تف تو خوش شده آب اجاج¹⁰
 مهر تو با جان و¹¹ تنش امتزاج
 درد دلش راز کرم کن علاج

کیست بسان¹³ تو بلیغ و¹⁴ فصیح
 نکر تو شد مرهم قلب جریح
 چون ز خدا نعت تو آمد صریح
 فضل تو بر جمله عالم رجیح
 زیر لوایت به حدیث صحیح

-
- 1- چاپ: کتی.
 - 2- چاپ: سراج.
 - 3- نسخه: گزین.
 - 4- چاپ: در تاج.
 - 5- چاپ: (واو) را نیاورده است.
 - 6- چاپ: (واو) را نیاورده است.
 - 7- چاپ: تا.
 - 8- چاپ: راهست.
 - 9- چاپ: این بیت را به بیت شش آورده است.
 - 10- چاپ: خوش شده ز آب دهن تو اجاج.
 - 11- چاپ: (واو) را نیاورده است.
 - 12- چاپ: چو.
 - 13- چاپ: لسان.
 - 14- چاپ: (واو) را نیاورده است.
 - 15- چاپ: دهی.

حیّ شود از یاد تو هر مُرده دل	از غم هر ¹ درد شود مستریح
حسرتم آن است نمالیده ام	روی به خاک در خیر الضریح
حسن ² لک القلب فجد باللقا	وصلک و الله لکرب فریح ³
حال من آن وقت شود نیک چون ⁴	يُطَهَّرُ ⁵ لى مِنْكَ مُحِبِّ ⁶ صَبِيح ⁷
حبّ تو مفتاح سعادت بود	سینه ام از مهر ⁸ تو گشته فصیح ⁹
حاجت معروف روا کن روا	عندک لایحرم من ¹⁰ یسیح
خلد بود کوی تو ای ماهرخ	مشک ختن ¹¹ بوی تو ای ماهرخ
خرّمی دل بود آن دم که من	روی کنم سوی تو ای ماهرخ
خوبتر از گلشن خورشید و مه ¹²	نیست بهجز روی ¹³ تو ای ماهرخ
خوبتر از هرچه ببخشد سرور ¹⁴	آمدن کوی تو ای ماهرخ
[خوابگهت در شرف از کعبه به	عرش نه چون کوی تو ای ماهرخ] ¹⁵
خوش به همه وایه رسد ¹⁶ هر که دید	آن رخ نیکوی تو ای ماهرخ

1- چاپ: الم و.

2- چاپ: حن.

3- چاپ: مریح.

4- چاپ: نیک.

5- چاپ: یظهر.

6- چاپ: حب.

7- چاپ: صحیح.

8- چاپ: بهر.

9- چاپ: فسیح.

10- چاپ: لایحیی مرض.

11- چاپ: خوتن.

12- چاپ: ماه.

13- چاپ: کوی.

14- چاپ: خوشتر است از هرکه بخشد سرور.

15- این بیت در نسخه ذکر نشده است.

16- نسخه: رسید.

خواری معروف بود از گناه	عفو گنه خوی تو ای مامرخ
دوش مرا شوق تو از خود ¹ ربود	بر دل من صد در ² شادی گشود
دامن تو هر که در او ³ چنگ زد	زود به مقصود رسد زود زود
در شب معراج شهنشاه ترا	نعمت‌ها داد که از حد فزود
دید و گفتمی و شنیدی نشد	بهر کس آن دیدن گفت شنود
داد خداوند جهان مر ترا	بخشش بی‌حد که کسی را نبود
دَآبَکَ یا سَیِّدَنَا الْمُصْطَفٰی	بَذْلَ آيَادٍ وَ سَمَاحٍ وَ جود
دل که چو با ⁴ مهر تو آموخت زود ⁵	می‌شود او مطلع نور شهود ⁶
دولت دارین کسی یافت کو ⁷	بر تو شب و روز فرستد درود
دم به دم از جانب حق صد هزار	بر تو تحیات و درودش ⁸ فزود ⁹
دیدن دیدار تو معروف را	خوبتر از هر چه بود در وجود ¹⁰
ذوق وصال تو چه دارد لذاذ	ای که عطایای تو ویل رذاذ ¹¹
ذکر تو آرد دل عاشق به رقص	ساحت تو عالمیان را ملاذ
زهرای از شمعشعه نور تو	می‌شود از پرتو او دل گداذ ¹²

1- چاپ: دل.

2- چاپ: شادی.

3- چاپ: درو.

4- نسخه: چو یاد.

5- چاپ: دل که با مهر تو آموختی.

6- چاپ: می‌شود مطیع نور شهود.

7- چاپ: کرد.

8- چاپ: فرستد.

9- چاپ: درود.

10- نسخه: ور ربود بوده، اما ربود به نبود اصلاح شده است.

11- چاپ: ذذاذ.

12- چاپ: دل چو ذاذ.

وز ² همه جا حکم تو دارد نفاذ	ذات ترا ¹ بر همه عالم شرف
بود همه وصف مقام تو شاذ	ذروه‌ای پیغمبریت شد مقام
زان‌که مرا جز تو نباشد ⁴ معاذ	ذلّ مرا بین و ³ به فریادرس
جز تو خلیلی نکند اتحاد	ذیل تو معروف چو گیرد به دست
حَسَّ ⁵ لَكَ الْجِدْعُ وَ شَقُّ الْقَمَرِ	رقص کنان نزد تو آمد شجر
صورت ⁷ زیبای تو خیر البصر ⁸	روی مه آسای تو خیر البشر ⁶
کس ز مقام تو ندارد خبر	راز نهان تو نداند کسی
حَيْثُ تَجَلَّى لَكَ رَبُّ الْبَشَرِ	رُبَّكَ آسَرا بِكَ لَيْلًا إِلَى
ماند پسی پرده چو کردی گذر	روح امین با تو به سدره رسید
بر سر پل گر بروم ⁹ از سقر	روز قیامت تو مرا دستگیر
گر تو به معروف کنی یکنظر	روح شود شاد و ¹⁰ دل از غم تهی
چشم همه گشته به سوی تو باز ¹²	زینت کونین ملاذ و ¹¹ نیاز
دوست تو از هردو جهان سرفراز	زندگی دل بود از مهر تو
نام تو تکمیل اذان و نماز	زیب عبادات بود ذکر تو

1- چاپ: ذات تو.

2- چاپ: در.

3- چاپ: (واو) را نیاورده است.

4- چاپ: ندارد.

5- چاپ: حسن.

6- چاپ: خیر الصور.

7- چاپ: سیرت.

8- چاپ: البشر.

9- چاپ: پل تا که رهم.

10- چاپ: (واو) را نیاورده است.

11- چاپ: (واو) را نیاورده است.

12- چاپ: به روی تو باز؛ نسخه: به سوی نیاز، به سوی تو باز درستتر است.

زهد صفات تو بیان گر ¹ کند	گر بودش عمر چو دنیا دراز ²
زبده ارباب نبوت تویی	ای به خصایص ز همه امتیاز
زاد رهی راحله گر داشتیم	می شدم ³ از بهر تو سوی حجاز
زود به معروف رس از لطف خویش	روز قیامت که بود جان گداز ⁴
سید کونین سزای ⁵ سپاس	بر تو تحیات برون ⁶ از قیاس
سرور و ⁷ سالار فرستادگان	فضل همه از تو شده اقتباس
سینه ⁸ تو گنج سعادت بود	بی تو نشد هیچ کسی ⁹ حق شناس
سینه بی کینه تو بحر علم	ای تو رسول ملک و ¹⁰ جن و ¹¹ ناس ¹²
سدره ¹³ باب تو مقام امید	حب تو هر ¹⁴ ملت دین را اساس
سائل تو ای شه والا گهر	می رسدش آنچه ¹⁵ کند التماس
سید ما روی به معروف کن	تا شودش حله تقوی لباس
شور چهی از تف تو گشته خوش ¹⁶	مهر نبوت بودت پشت دوش

- 1- چاپ: که.
- 2- چاپ: این بیت را به بیت شش آورده است.
- 3- چاپ: می شود.
- 4- چاپ: گذار.
- 5- نسخه: (سزای آن) نوشته و (آن) اضافه است.
- 6- چاپ: فزون.
- 7- چاپ: (واو) را نیاورده است.
- 8- چاپ: سنت.
- 9- چاپ: کس.
- 10- چاپ: ملک.
- 11- نسخه: جن.
- 12- چاپ: این بیت را به بیت پنج آورده است.
- 13- چاپ: سدره.
- 14- چاپ: تو بد و.
- 15- چاپ: آنکه.
- 16- چاپ: شور جهان گشته زریق خویش.

شب چو سوی عرش شدی گفتگو	با تو خدا کرد شنیدی به گوش
شد همه علمی که قلم زد رقم ¹	بر دل و ² بر سینه صافت نقوش
شاد شد از مبعث میلاد تو	ارض و سماوات و طیور و وحوش ³
شاه جهان منبع علم و کرم	بحر عطای تو همیشه به جوش
شارع دین چند کس از یمن تو	در شرف انجمنت باده نوش
[شهر مدینه ز تو گلزار شد	از تو در آفاق فتاده خروش] ⁴
شمه نعتت شنود اهل دل	مست شود می رود از عقل هوش
شوق تو ⁵ معروف اگر صادق است	در سفر راه مدینه بکوش
صدر ترا ⁶ حکمت ها اختصاص	از تو مددخواه عوام و خواص
صورت تو داشت به از جمال	هر که ترا دید ز غم شد ⁷ خلاص ⁸
صحبت دیدار تو خواهیم ما	نَحْنُ عَلَى الرُّؤْيَةِ قَوْمٌ حِرَاصٌ ⁹
صیت جمال تو به هر جا است فاش	ذات تو پاکیزه ز هر انتقاص
صوت ¹⁰ نجات آمده آهنگ تو	إِنَّكَ لِلْقَاصِدِ ¹¹ نِعْمَ الْمَنَاصِ
[صاف شود آنکه زیارت کند	روضه از ظلمت زنگ حواص] ¹²

1- چاپ: شد همه عالم که رقم زد قلم.

2- چاپ: (واو) را نیاورده است.

3- چاپ: ارض سماوات طیور و وحوش.

4- در نسخه این بیت را ذکر نکرده است.

5- چاپ: این کلمه را نیاورده است.

6- چاپ: صورة تو.

7- چاپ: دید شد از غم.

8- چاپ: به بیت چهار آورده است.

9- چاپ: به بیت سه آورده است.

10- چاپ: صوب.

11- چاپ: للمقاصد.

12- این بیت در چاپ ذکر نشده است. در نسخه کلمه (حواص) را به صورت (حواس) آورده است. باید براساس قافیه حواص باشد اما معنای مورد نظر گوینده حواس به معنی حاجت و نیاز یا آن چیزی است که از آن شرم آید. کلمه حواص در عربی به چوبی می گویند که با آن چیزی بدوزند (نقل از فرهنگ لاروس).

صرفه معروف بود دیدنت	أَيْنَ لَهُ ذَالِكَ وَ الْقَلْبُ قَاص
ضیفی انوار تویی نو مقام ¹	مُرتَفِعَ كُلِّ مَقَامَاتِ خَفُض
ضوء جمال تو ندارد نظیر	ای که ز نورت همه عین عوض ²
ضابط احکام شریعت تویی	بر همه کس حبّ تو شد مفترض
ضد ترا آتش دوزخ جزا	دوست ترا روضه رضوان عوض
ضعف بدن می برد ³ از یاد تو	یاد ⁴ شریف تو دوائی ⁵ مرض
ضیق ⁶ برد مهر تو از جان و ⁷ دل	هیچ به سینه نگذارد حرص ⁸
ضوء تو دیدن دل معروف را	غایت مقصود تمام غرض ⁹
طبع من از وصف تو دارد لسان ¹⁰	ما بِمَعَالِيكَ لَمِيعٌ ¹¹ أَحَاط
طایر فردوس سوار ¹² براق	گشته ترا ¹³ بر سر اخضر بساط
طارم عرش از تو مشرف شده	جای ترا کرد رسل اعتبار
طاقت دیدار ترا داده حق	موجب هر خرّمی ¹⁴ انبساط
طامع دیدار تو آن کس بود	حبّ تو با جان و ¹⁵ تنش اختلاط

1- چاپ: ضؤ ضؤ انوار تو ای ذا المقام.

2- چاپ: عرض.

3- چاپ: می رود.

4- چاپ: نام.

5- چاپ: شفای.

6- چاپ: ضعف.

7- چاپ: جان.

8- چاپ: حرص.

9- چاپ: عرض.

10- چاپ: تو و ازو نشاط.

11- چاپ: بلیغ.

12- چاپ: طائر شدی بر.

13- چاپ: سوار شدی.

14- چاپ: خرّمی و.

15- چاپ: بر جان.

طالب علم تو ز دریای تو	در و گهر چند کند التقاط
طلبه معروف بود آنکه زود ¹	روز قیامت گذرد ² بر صراط
[ظل تو بر جمله عالم حفیظ	سایه تو بر همه عالم حفیظ ³
ظالم اتباع تو دائم ذلیل	طالبت از سوء خوانم حفیظ
ظن نرود هر که به تو نگروید	رشته بود حشر درآید حفیظ
ظلم کند هر که ترا کم شناخت	صادق توست زهر غم حفیظ
ظلم به ما می کند تیغ نفس	زخم ترا لطف تو مرهم حفیظ
ظلمت قبرم نکند دردمند	گر تو شوی رهبری همدم حفیظ
ظلم به معروف کند آنکه گفت	از غم هجران تو بادا حفیظ]
علم تو دریای محیط وسیع	منزلتت بر همه عالم رفیع
عالم ⁴ ملک و ملکوت از تو شد	نور تو شد منبع اصل جمیع
عقل ندارد ز قیامت ⁵ خبر ⁶	مَذْحُکَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَسْتَطِيعُ
عرش خدا شاد شد از مقدمت	بر سر رفرف چو رسیدی ⁷ سریع ⁸
عاجز و محتاج ⁹ فقیر توام ¹⁰	نیست چو من هیچ به دنیا و ضیع

1- چاپ: بود دیدنت.

2- چاپ: گذرت.

3- بند حرف (ظ) در نسخه ذکر نشده و جای این بند خالی است.

4- چاپ: علم.

5- چاپ: مقامت.

6- چاپ: جز.

7- چاپ: رسید.

8- چاپ: به بیت پنج آورده است.

9- چاپ: محتاج و.

10- چاپ: توام.

عابد ¹ درگاه تو گشتم دلیل ²	تا که مرا عفو شود هر شنیع
عبد تو معروف خطاپیشه است	إِنَّكَ لِلْخَاطِئِ ³ نِعَمَ الشَّفِيعِ
غرب چو شرق از تو معطر دماغ ⁴	از تو بود رونق گل‌های باغ
غنچه گل راست ز تو رنگ و بو ⁵	عالمیان راست ⁶ وجودت چراغ
غیب بسی گشته هویدا ترا	داشت ز تو دل ⁷ سوی الحق فراغ
[غرة مهتاب رخت هر که دید	صاغ شد از علت غم صاغ صاغ] ⁸
غم به دل از هجر توام بی‌حد است	شوق توام بر دل و ⁹ بر سینه داغ
غایت مقصود مرادم توی	یاد توام کرده معطر دماغ
غیر تو معروف ندارد کسی	امر ¹⁰ خدا کرده رسالت بلاغ
فرد بود ذات تو اندر شرف	از ¹¹ تو شرف یافت ¹² رسول ¹³ سلف
فضل تو بر خلق خدا بی‌شمار	هر سخنت چون گهر اندر صوف
فصل خطابست ¹⁴ احادیث ¹⁵ تو	گفته تو منبع اصل ظرف ¹⁶

-
- 1- چاپ: عائد.
 - 2- چاپ: تو اینکه شدم.
 - 3- چاپ: للمجرم.
 - 4- چاپ: مشرف شده.
 - 5- چاپ: رنگ بود.
 - 6- چاپ: عالمیان را.
 - 7- چاپ: دل تو ز.
 - 8- این بیت در نسخه ذکر نشده است.
 - 9- چاپ: دل.
 - 10- چاپ: ای ز.
 - 11- چاپ: وز.
 - 12- چاپ: یافته.
 - 13- چاپ: رسل.
 - 14- چاپ: فضل خابست.
 - 15- چاپ: آحادیث.
 - 16- چاپ: ظرف.

فرد و وحید ¹ خواند ترا سوی عرش	بهر تو هر جا زده املاک صف
فایده‌ها داد ترا بی حساب	چند ترا آمده از وی تُخَف ²
فرض شمارند محبان تو	آمدن کوی تو از ³ هر طرف
فوت ز معروف چو شد آمدن	بر دل او هست هزاران اسف
قطب خلائق به شرف بود تاج ⁴	رفت به معراج شبی بر براق
قدس فرحناک شد از مقدمش ⁵	صف زده پیغمبرها در رواق
قدوه نمودند به او پس بکرد ⁶	روی سوی طارم سبع الطباق
قطع ره ⁷ عرش به یک لحظه کرد	کرد بسی پرده نور اختراق ⁸
قول خداوند شنید او ⁹ به گوش	دید به چشم دل و سِرِّ حَى ¹⁰ باق
قلب مرا ای شه ¹¹ پیغمبران	هست سوی روضه تو اشتیاق
قرب تو جان و ¹² دل معروف را	زندگی ¹³ است آه ز درد فراق
كُلُّ غُلَا أَهْلَ غُلَا مِنْ غُلَاک	ای که جمالت ز همه عیب پاک
کس به مقامی ¹⁴ نرسد جز به تو	لَمْ يَكُ فِي الْكَوْنِ مُمَدًّا سِوَاک

1- چاپ: فرد صمد.

2- نسخه: تخف.

3- چاپ: ز.

4- چاپ: قطب خلاق به شرف برد طاق.

5- چاپ: مقدمت.

6- چاپ: بگرد.

7- چاپ: رهی.

8- چاپ: احتراق.

9- چاپ: خداوندی شنیدی.

10- چاپ: دل جان حتی.

11- چاپ: شهی.

12- چاپ: جان.

13- چاپ و نسخه: زنده‌گی.

14- چاپ: مقامش.

کار همه کس به تو حاصل شود	کار مرا ساز که روحی فداک
کار مرا بود ¹ مدینه مقام	روی در آن شهر نهادم به خاک
کی بود ای مهتر پیغمبران	فی سَنَّةٍ قَبْلَ وَفَاتِ ² اَرَاک
کلبه احزان ³ چو گلاستان شود	حَيْثُ لَنَا يُظْهَرُ يَوْمَ تَنَّاک ⁴
کربت معروف بود در رخت ⁵	یا ⁶ کَشَفَ الْكُرْبَةَ اِلَّا لَقَاک
لفظ سخن‌های تو گهر ⁷ مثال	سینه تو چشمه آب زلال
لوح در او هرچه قلم زد رقم ⁸	بر همه دارد دل تو ز اشتغال ⁹
[لمعهای از شعله نور تو	درد هرکس چو کند اشتعال] ¹⁰
لاجرم آن شخص ¹¹ شود نیک‌بخت	می‌رسد از نقص بر ¹² اوج کمال
[لایق مدح تو نیم ولی	بس بودم وقفه به صف قتال] ¹³
لی وَجِلُّ لی خَجِلُّ دایما ¹⁴	مِنْ عَمَلٍ، مِنْ ذُلِّ، مِنْ خِصَالِ ¹⁵
[لیک شفاعت ز تو دارم امید	لیس لنا غیرک یا ذا الجلال] ¹⁶

-
- 1- چاپ: کار مرا بود.
 - 2- چاپ: وفاتی.
 - 3- چاپ: احسان.
 - 4- چاپ: سناک.
 - 5- چاپ: کربت معروف بود هجر تو.
 - 6- چاپ: ما.
 - 7- چاپ: گوهر.
 - 8- چاپ: هرچی رقم زد قلم.
 - 9- در چاپ به بیت سه آمده است و مصرع دوم را به این صورت آورده است: واهمه دارد دل تو اشتمال.
 - 10- در نسخه این بیت نیامده است.
 - 11- چاپ: مرد.
 - 12- چاپ: فضل به.
 - 13- این بیت در نسخه ذکر نشده است.
 - 14- چاپ: لی خجل لی وجل دائماً.
 - 15- چاپ: من عملی من زلی من خصال.
 - 16- این بیت در نسخه ذکر نشده است.

لَا أَحَدٌ مِثْلَكَ يَا سَيِّدِي	أَنْتَ سَحَابٌ ¹ وَ حَيَاكُ ² نَوَالٍ ³
لطف تو معروف رجا می‌کند	گرچه ⁴ کسی نیست چو او ⁵ بدفعال
منبع انوار رسول کریم	عارف اسرار کلام قدیم
مصدر هر معجزه ⁶ و هر شرف	مظهر آیات شفای سقیم
مرتبه‌های ⁷ تو برون ⁸ از شمار	قدر تو در نزد خدا بس عظیم
معجزه چون منزل ⁹ بودت اگر داشتی	زنده شد از یاد ¹⁰ تو عظم الرّمیم ¹¹
من عملی هیچ ندارم ولی	ذکر تو ما را شده هر دم ندیم
مهر تو اندر دل من کرده جا	لیک ز هجر تو مرا هست بیم
مرحمتی با من معروف کن	إِنَّكَ بِالنَّاسِ رُؤْفٌ رَحِيمٌ
نور تو شد منع کون و ¹² مکان	ای تو رسول ملک و ¹³ انس و جان
نیست که آغاز شفاعت کند	جز تو کس ای صاحب راز نهان ¹⁴
نام تو بر عرش نوشته خدای ¹⁵	بر همه اشجار و ¹⁶ قصور جنان

-
- 1- چاپ: صحاب.
 - 2- چاپ: وحناک.
 - 3- چاپ: النوال.
 - 4- چاپ: گرچی.
 - 5- چاپ: چون من.
 - 6- چاپ: معجز.
 - 7- چاپ: مرتب‌های.
 - 8- چاپ: بیرون.
 - 9- چاپ: منزله.
 - 10- چاپ: نام.
 - 11- چاپ: رمیم.
 - 12- چاپ: کون.
 - 13- چاپ: ملک.
 - 14- چاپ: به بیت سه را آورده است.
 - 15- چاپ: نویسته خدا.
 - 16- چاپ: اشجار.

نیز به پیشانی حور و ملک	بر ورق طوبی و بر هر مکان
نزد خداوند جهان مر ترا	هست شرف بر همه پیغمبران
نفس منت باد فدا ای حبیب	نیست مرا جز تو کسی دیگران ¹
نزد تو من بهر عطا آمدم	بحر عطای تو ندارد کران ²
نیم نگاهی سوی معروف کن	تا که منور شود از وی جهان ³
وحی فرود ⁴ آمده قرآن تو	کار همه راست به میزان تو
ورد ⁵ ریاحین ریاض خلود	نیست به یک گل ز گلستان تو
واسطه خلق توی جنّ و انس	منتظر رحمت احسان تو ⁶
وصف جمال تو کند هر محب ⁷	مرتبه ها ⁸ یافت ثناخوان تو
واصل مقصود شود زود زود	هر که بود تابع ⁹ فرمان تو ¹⁰
ورد ¹¹ زبان ساخته نام ترا	زمره احباب محبان تو
واله و حیران نشود ¹² روز حشر	هر که عمل ¹³ کرد به میزان ¹⁴ تو ¹⁵

-
- 1- چاپ: کسی اندر جهان.
 - 2- این بیت در چاپ نیامده است.
 - 3- چاپ: جنان.
 - 4- چاپ: فرمود.
 - 5- چاپ: ورد و.
 - 6- این بیت در چاپ نیامده است.
 - 7- چاپ: حبیب.
 - 8- چاپ: مطلب ها.
 - 9- چاپ: که عمل شود تابع.
 - 10- چاپ: به بیت پنج آورده است.
 - 11- چاپ: سود.
 - 12- چاپ: نشون.
 - 13- چاپ: هر عمل.
 - 14- چاپ: پیمان.
 - 15- چاپ: به بیت چهار آورده است.

داخل شهر تو شود نیکبخت	می‌رسدش طعمه‌ای از خوان تو ¹
وسوسه‌ام هیچ نمانده به دل	گر رسدم دست به دامن تو
دایه ² معروف به دنیا بود	دیدن آن چهره تابان تو
هیچ کسی را چو تو نزد اله	نیست مقام شرف و عزّ و جاه
همتهای تو ندارد حساب	سایه تو عالمیان را پناه ³
همدم و ⁴ همراه تو روح الامین	راه نماینده گم‌کرده راه
هست همه خلق نبی یا ولی	یا دگری از کف تو فیض‌خواه ⁵
هر که ترا دید و غلام تو شد ⁶	محو شد از دفتر او هر گناه
هادی پیشین و ⁷ پسینان تویی ⁸	دست مرا گیر نیفتم به چاه
همت تو گر شودم کارساز	هیچ مرا کار نگردد تباه ⁹
هول قیامت چو شود جانگداز ¹⁰	شافع معروف شو ای پادشاه
یاد جمالت که ¹¹ بود دلربای	نور دل افروز ¹² بود جان‌فزای
یوسف یعقوب ¹³ جمال از تو داشت	از تو بود دولت هر دو سرای

1- این بیت در بندی دیگر آمده است.

2- چاپ: وایه.

3- این بیت در چاپ نیامده است.

4- چاپ: همدم.

5- این بیت در چاپ نیامده است.

6- چاپ: دید شد از غم خلاص.

7- چاپ: پیشو.

8- چاپ: توی.

9- در نسخه به بیت شش آمده است.

10- چاپ: آشکار.

11- چاپ: جمال تو.

12- چاپ: دل افزا.

13- چاپ: یوسف که.

ای تو مرا سوی خدا رهنمای	یمن تو حال همه ¹ را شامل است
هرکه ورای تو به دل داد جای ³	یافت بهشت و ² درجات بهشت
ز آنکه تو بهر همه مشکل گشای	سهل ⁴ شود از تو همه کار سخت
أَشْفِ لِي الصَّدْرُ و اِذْهَبْ أَذَى	یا قرشی یا مدنی ⁵ یا مغیث
ذَاكَ لَعَمْرُو لَهُ ⁶ أَقْصَى مُنَاي	یک نظر انداز به معروف تو

ساغکردنهوهی شیعریکی کاک ئەحمەدی شیخ به رهوشی ئەقەدەمی نوسخە تاکو ئیستا کاک ئەحمەدی شیخ و مکو شاعیر لەناو ئەدەبیاتی کوردی ناسراو نەبوو، لەم سالاڵەیی دواییدا هەندیک شیعی به زمانی کوردی و فارسی دەرکەوتن. شیعرە کوردییەکی بەندە دوای ئەوێ هەندیکمان لێی ساغ کردووە، هێمن مەلا کەریم ئەوێ پراگەیاندا کە دیوانی کاک ئەحمەدی شیخی نامادە کردووە و ئیمەیش ئەو شیعرە کوردییەمان پێشکەشی کرد، پاش ماوەیەک کە دیوانی کاک ئەحمەدی شیخ لە لایەن هێمن مەلا کەریم بەرزنجی و عومەر مەلا کەریم بەرزنجییەو چاپ و بڵاو کرایەو، ئەم دیوانە لە نامە و شیعی کوردی و فارسی کاک ئەحمەدی شیخ پێک هاتوو، ئەو شیعرە کوردییە کە لەم دیواندا هاتوووە بینیمان هەڵە زۆری تێدا کراوە، بە باشمان زانی دووبارە لەسەر بنەمای رهوشی تەک نوسخە «ئەقەدەمی نوسخە» شیعرە کە ساغ بکەینەو و هەڵە و کەموکوڕییەکانیشی دەستنیشان بکەین.

ناساندنی دەستتووسە کە

دەستتووسی ئەم شیعرە بە ناوی: «مەکتووباتی کاک ئەحمەدی شیخ» ناسیندراو. ئەم دەستتووسە لە کتێخانەی پارلمانی ئێران بە ژمارە 812 تۆمار کراوە و ناسخەکی هەبەر ئابادییە و 200 بەرگە و هەر بەرگی 16 دێری تێدا نووسراوەتەر، ئەندازەکی (۲۲×۱۶ سم) ه، خەتی ئەم دەستتووسە نەستەعلیقە و زمانی نووسین لەنێو ئەم دەستتووسەدا کوردی و فارسییە، نامە فارسییەکان لەم دەستتووسەدا سێ نامە، مەسنەوییهکەیش کە بە زمانی کوردییە، لە کۆتایی دەستتووسەدا هاتوو. مەسنەوییهکەیش لە هەشت بەرگەدا هاتوو. ناسخی ئەم دەستتووسە زۆر خەت خۆش نییە و هەڵە و کەموکوڕتی زۆری تێدا یە.

قالبی شیعرە کە

سەرما لەو مەودە دەست پێ دەکەم کە ئەم قەسیدە کە لەسەر شیوێ مەسنەوییه، بە شیوێ و سەبکی قالبی شیعی مۆکریانی نووسراوە، ئەر قالبەیش و مکو تەرجیعەند وایە و هەر بەندیکیشی دیاریکراو نییە چەند بەیت بیت، بەلام هێمن مەلا کەریم و هاوکارەکی بە شیوێ دوو نیو بەیت و سێ نیو بەیت شیعرەکی هیناوە، لە راستیدا ئەمە هەڵە و هەر بەندیک لەو شیعرەدا واتای خۆی هەبە و بە هەموو نیو بەیتەکانی ئەو بەندە و مکو دەنکی تەسبیح وەهان و پەییوەستن بە یەکەو، بەلام لە ساغکردنهوهی هێمن بەرزنجیدا ئەو تەسبیحە دانەکانی جیا کراوەتەر و واتای خۆی لە دەست داو. بۆ نمونە لە سەرماوە بەم شیوێیهی داناو:

سوحان لە شاهی غەففار
یا خالیک کەر مەدار

بە دوورم کە لە ناگر و نار
لەگەڵ جەمعی برا و یار

1- چاپ: هم.

2- چاپ: بهشت.

3- چاپ: از تو بود دولت هردو سرای.

4- چاپ: یسر.

5- چاپ: یا مدنی یا قرشی.

6- چاپ: لعمر الله.

(بهرزنجی، 2021: 82)

له راستیدا شیعره که بهم شیوهمیه:
 سوبحان له شاهي غهفار
 یا خالیق کهرمه دار
 به دوورم که ی له ناگر و نار
 له گهل جمعی برا و یار
 له سهر متاوه تا کوتایی بهندهکانی تیکداوه و پیویسته بهو شیوهمیه من دامناوه، دروسته.

خالدانان

خالدانان یان نوخته دانان لهم شیعره که کاک نهحمه دی شیدا که هیمن بهرزنجی ساغی کردو و متاوه له چهند شوینیکدا دانراوه، خالدانان له کاتیکدا داهنریت که شیعره که یان وشه که ههر نهخوینریتاوه یان لهناو چووبیت، نهک گومانته له خویندنهوهی وشه که هههیت چۆن دهخوینریتاوه و بییت له جیگه ی نهو وشه کۆمهلیک نوخته دابنیت، نهگهر وشه که یان نیوهمیه که به تهوای بههوی تهه بوون یان پوکانی لایهه و درینی لایهه کان لهناو چووبیت یان نهخویندنهوه، نهو له جیگه ی نهو له ناوخته داهنریت. ههندیک جار نووسهران له ههندیک شیعره داشوورین و ههجوودا که وشه ی نهشیوای تیدا بهکار هاتوه، له جیگه ی نهو وشه و نیوهمیه که نوخته داهنریت نهک و مهو نهو ههمن بهرزنجی دایناوه. بۆ نمونه لهم چهند جیگه یه که شیعره که بهم شیوهمیه نووسیه:

فهرمووی عومرم زور و کسیر
 کهبیر
 له بۆ تۆی بخرمه بیر

(بهرزنجی، 2021: 99)

لیکۆلهر لیردا هیچ نامازمه کیشی بهو نهکردوه که بۆچی نوخته ی داناه، کهچی شیعره که خۆی بهو شیوهمیه:

فهرمووی عومرم زور و کسیر
 نایهته زهوت و کهبیر
 له بۆ تۆی بخرمه بیر
 یان له جیگه یه که تردا شیعره که بهم شیوهمیه هیناوه:
 نهززی نا له دهست نهوان
 مهعمور له بۆ ئابدان

خهلقان دهیان کێلا سهربان
 دهیان کرده دهغل و دان

لیردا پهراویزی داناه و نووسیه یه: دلنیا نهبووین له خویندنهوهی نهو وشه بۆیه نهمان نووسی. (بهرزنجی، 2021: 105)

لیردا جگه له نهخویندنهوهی وشه یه که له بهر نهوهی لئی دلنیا نهبووه و وشه که یه به سادهمی دهخویندنهوه، لیکۆلهر له کوتایی نیوهمیه دوومه ههر بهیتیکدا نوخته یه که بۆ کوتایی بهیه که داناه، له راستیدا بۆ یه کهم جاره نهو جۆره داهینانه خالبهندییه له خالبهندی شیعره کوردیدا دهبین که بۆ ههر بهیتیک نوخته ی کوتایی دابنریت. رینووسی شیعره که به ههله نووسراوه و قالی شیعره که یه گرتیکی تیدا، لیکۆلهر شیعره که به شیوه ی بهیت بهیت هیناوه، کهچی شیعره که به شیوه ی پینج نیوهمیه یه. نهههیش شیوه دروسته که یه که خستو و مانته روو:

نهززی نا له دهست نهوان
 هیند مهعمور له بۆ ئابدان
 خهلقان دهیان کێلا سهربان
 دهیان کرده دهغل و دان
 ری برابو له کیوان

ههله خویندنهوه

ههله خویندنهوه لهم دهقه شیعره یه که کاک نهحمه دی شیدا به چهندین شیوه دهییزیت و لیکۆلهر نهیتوانیه زال بیت بهسهر خویندنهوهی دهقه شیعره یه که، لیردا چهند نمونه یه که دهخینه روو، لیکۆلهر نهو دهقه ی بهم شیوهمیه خویندنهوه:

ز محماتم نهدهدا مینشوله یه که
 پهروانه و پهرووله یه که
 ههتا ههنگیک، میرووله یه که

(بهرزنجی، 2021: 111)

کهچی له دهستتوسه کهدا شیعره که بهم شیوهیه:

ز محمتم نه ده دا میشوولیهک

پهروانه و پهروولیهک

حهتا هه دهک میروولیهک

وشه «هه دهک» ی به ههنگیک خویندو و هه، پیتی «ه» له ههچ دهستتوسیکدا به پیتی «ئ» نه هاتوو و ناخویندیتوو. له جیگهیهکی تر دا له جیگه ی وشه «هاشه هاش» دا نووسیویته «ناشه ئاش».

ئو بایه ی له پاش دئ

سه دای هه و هکو ئاش دئ

په نا له ئاشه ئاش دئ

(بهرزنجی، 2021: 112)

کهچی شیعره که بهم شیوهیه:

ئو بایه دئ، له پاش دئ

سه دای هه و هکو ئاش دئ

به نا له و هاشه هاش دئ

ئهمانه و چه ندین هه له ی دیکه له خویندنه ی دهقه شیعره کهدا رووی داوه. دوا خال لیره دا باسی دهکمین ئه وه ئه دهستتوسه شیراز مهکی تیک چوو و لیکولهر به سه ریدا چوو و پیتی نه زانیوه، به لام له لاپهره چواری خوار وهی دهستتوسه کهدا، ناسخ ئاماژه ی پیکردوو که لاپهره ی دواتر به چی شیوهیهک دهست پتی دهکات، کهچی لیکولهر چاویکی له ئاماژ مکردنه نه کردوو و سی لاپهره ی دواوه دههینینه پیشوو و ئه وه پیشوویش دهرواته دواوه و شیعره که تیک ده دات و ههچ ئاماژیه کیش ناکات بهی بابهته.

گرفتنی نئو دهستتوسه که

ئهم دهستتوسه ته نیا یهک نوسخه یه و ههچ نوسخه یهکی تری لئی پهیدا نه بووه و نازناوی شاعیریشی تیدا نییه. نوسخه کهیش چه ند گرفتیکی ههیه، له رانه: هه له نووسینه وه، و هکو ئهم نیوهیه ته له م بهنده دا:

له پاش ئه وان که لامه

گوئ بدیزن خاس و عامه

حهق بلین به دهوامه

له به حسی کافر و ئیسلامه

وشه «گوئ» ی به «کیوی» نووسیوه. له جیگه یهکی تر دا وشه ی زیاتر نووسراوه و شیعره که ی تیک داوه، شیعره که بهم شیوهیه:

له پاش به ئه مری ئه کبه ر

له گهل دهنکی ناخری رۆحی چوو دهر

له راستیدا دهییت شیعره که بهم شیوهیه بیت:

له پاش به ئه مری ئه کبه ر

ناخری رۆحی چوو دهر

سه روای نا ته و و شیواو:

توی حاسل گهر بو موراده

زاهیری لای ئیجاده

چی بیت نه بی ئیراده

نه فعی بو کهس نه داده

وشه «نه داده» له دهستتوسه کهدا به شیوه ی «نه داده» هاتوو و هه له یه. یان له جیگه یهکی تر دا بهم شیوهیه هاتوو:

نه زه مین ماه و خومر بوو

نه چیا و نه دار و به ر بوو

نه مه خلوق هه تا سه ر بوو

ناوی ئه ی پیغمبه ر بوو

وشه «به ر» ی به شیوه ی «به ر د» هیناوه، له راستیدا خوی وشه که دهییت «به ر د» بیت، به لام سه رواکه تیک ده دات و ده بوو شاعیر لیجگه ی ئه و وشه، وشه یهکی تری بهینایه.

نایهت به ههله نووسین:

خالیقی فەردی قەییوم

لەفزیکی دی کرد مه علوم

(والجان خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ)

له نوسخهكهدا نایهتكه بهم شیوهیه نووسراوه (ولاجان خَلَقْنَاهُمْ مِنْ نَارِ السَّمُومِ)، له راستیدا نایهتكه بهم شیوهیه دروسته: والجان

خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ.

ئهوێ بۆ ساغکردنهوێ ئهم دهستوو سه کراوه، دهستوو سهکه به رهوشی تهک نوسخه ساغ کراوتهوه و ههلهکان بهیپی توانا و ریگهپێدان بهیپی رهوشه زانستییهکه ههلهکان چاک کراوتهوه و پهراویزیان بۆ نووسراوه، ئهو جیگایانهی پیت نهنووسراوه یان لهبیر کراوه، لهناو [] کرۆشهدا نووسراوه. لێرهدا کوتایی به باسهکه دههینین و ههر ئهوئندهی لهسهه دهنووسین، ئهمهیش شیعرهکهی کاک ئهممهدی شیخه.

شیعریکی کاک ئهممهدی شیخ

سـوبـحـان لـه شـاـهـی غـهـفـفـار
یا خـالـیـق کـهـرمـهـدار
بـه دـوـورم کـهـی لـه ئـاـگـر و نـار
لـه گـهـل جـهـمـعی بـرا و یـار

لـه بـی گـیـان و لـه گـیـانـدار
لـه ئـیـسـلام و لـه کـوـفـفـار
وا لـه پـهـنـای کـردـگـار
بـی تـۆ هـیـچ نـابـن چ کـار

هـهـر تـۆی رـهـحـیـم و رـهـحـمـان
تـهـوـفـیـقـدـهـری مـوـسـتـهـعـان
خـالـیـقی کـوـلـی ئـهـشـیـان
لـه جـوـمـلـهـی جـیـنـن و ئـیـنـسـان

بـی تـۆ نـابـن چ فـهـرـمـان
غـهـفـوـوری گـوـنـاـهـکـارـان
شـیـفـاـداری بـیـمـارـان
دـهـسـتـگـیـری هـهـزاران

هـهـر تـۆی کـاـرـسـازی کـارـان
بـه حـوـرمـهـت هـهـر چـوار یـارـان
بـه دـوـورم کـهـی لـه ئـاـگـر و نـارـان

لـه ئـاـگـر و نـارـان بـیـن بـه دـوـور
یا عـهـزـیز و یا غـهـفـوـور
یا سـهـتـتـار و یا سـهـبـوـور
عـالـمی بـه سـیـرـر و سـدـوـور
بۆ گـوـنـاـهـکـارـان غـهـفـوـور
لـه عـیـب و عـیـلـهـتـان دـوـور

دـوـوری لـه عـیـب و خـیـلـل
هـهـم بـیـنـایـی لـهـم یـهـزـل
هـهـم قـهـیـوـومی بـیـبـهـدـل

شەرق و غەرب و کەون و مەکان
لە شەرافەتی رەسوولی ئینس و جان

وێک ئەمن بێستەم مەقال
لە عەلمی پر کەمال
نووری نەبی پاکجەمال
(خَاقَ قَبْلَ كُلِّ حَال)
شەست و بیست و چوار ھزار سال

نە ئەرز و نە سەما بوو
نە ئادەم و نە حەوا بوو
نە قیامت، نە دویا بوو
نە ئەرھار و نە ما¹ بوو
نە مەخلوق جابجەبا بوو
ناوی ئەو ھەر مۆستەفا بوو

نە لوح و نە قەلەم بوو
نە کەعبە، نە حەرم بوو
نە بێر و نە زەمزم بوو
نە عەسای بن مەریەم بوو
ناوی ئەو مۆکەرەرم بوو

نە عەرش و نە کورسی بوو
نە گاو و نە ماسی بوو
نە نووح لە کەشتی نەجی بوو
ناوی ئەو ھەر نەبی بوو

نە زەمین ماھ و خوەر بوو
نە چیا و نە دار و بەر² بوو
نە مەخلوق ھەر تا سەر بوو
ناوی ئەو پیغمبەر بوو

بە ئەمری دانای کردگار
دونیای ڕوو نا سەر تا خوار
شەب و ڕۆز و لیل و نەھار
شەرق و غەرب و بەحر و بیحار
لە بێگیان و لە گیاندار
لە بۆ موحەممەدی موختار

ئاسمان [و] ماھی مەووەر
ستارە و شەمس و قەمەر
ئەو ئەرزی و موعتەبەر
ڕووی نا کردی موقەددەر

1- لە دەستنووسە کەدا بە شیوەی (مە) نووسراوە و مەبەست لێی (ماء)ە.

2- لە نوسخە کەدا (بەرد) نووسراوە و دروست نییە، بەو شیوەیە قافیە کە ی تیک ئە چیت و ئە بیت (بەر) بیت.

کَیَوِ لَی کَرْدَن بَهِ لَهَنگَر
سَهَبَب رَهسَوولی سَهروهر

نهرز و ناسمان خاس و عام
مالیکی مہلیکی عہلام
بو خوی فہرموی لہ کہلام
(خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ)
(فِي سِتِّهِ اَيَّامِ)

ئەز دەزانم تۆ ئىلاھى
ھەم رەھىم و رەھنەمە
ساحىبى فەزلى و عەتە
غافرى جورم و گونە
لاىق بە ھەمىد و سەنە
بەشەرىك و تەنەھە
لە كەبىرە تۆ خوداى

جەوابی دا رەببی جەبار
نابی بترسی له نار
له قسهی تو کردوو پرسیار

ناویک له من هیه حه
تو فیکدري کول شه
نملی و نملدی هر هه

فهرمووی عومرم زۆر و کەسیر
نایەتە زهوت و کەبیر
له بو توێ بخرمه بیر

دونيام روو نا له نوموړل
 ږق و نۀعمال و نۀجل
 له بو موحممدي مورسل
 هنجي دي نسيو لۀگل

غمیره¹ دهعبای نیو خهرتهل

ئهو خهرتهل نهدیم بوو
لهسهر ئهرزی موقیم بوو
بیعهدهد عومری وی² بوو

دوور بوو له زهنب و شهمال³
خالیقی لیل و نههار
له بووی خولقاندبوو سهده شار
خهرتهل تیگرد به عهممار
له ترسی مهوتی جهبار
ههر رۆژی دهنگیکی دهخوارد⁴
ئهگهر دهنگیک کهم بوو تاكو ههفت
ههر دهگریا به غهفلت
دهیکنیشا داغ و ههسرهت
لهبوو عومری کوتا و کورت

لهو پاش به گریه و به زار
دهنگیکی مابوو له دیوار
ههفت سالان گرتی له زار
له گهرووی نهدهچوو خوار
رۆحی ساکین نهبوو چ جار

لهو پاش به ئهمری ئهکبههر
ئاخری رۆحی چوووه ده⁵

دونیا زیڕ و مولک و مال
فهقه ما چوو لهو بهتال
به ویرانی تا چل ههزار سال

لهو پاش ههنگین به ئیمکان
خولقاندی جانی بن جان
له ئاگری بی دوخان

بهو قسهی بکهن ئیعتیبار
له کهلامی رهیبی جهبار
(و خَلَقَ الْجَانِ مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ)

1- نوسخه: غیر از.

2- له نوسخه کهدا نووسراوه (وی) و ههلهیه و سهرواکهی تیک داوه، پیدهچیت (ویم) بیت.

3- ئهم نیوه بهیتهیش سهروای نییه و نوسخه ی تریش له بهردهستدا نهبوو تا چاک بکریت.

4- لیرهدا ئهم نیوه بهیتهیش سهروای نییه و ئه بیت له جیگهی (خوارد) بنووسریت (خوار) تاكو سهرواکه دروست دهربچیت.

5- نوسخه: له گهڵ دهنگی ئاخری رۆحی چوووه ده.

خالیقی فەردی قەییووم
 لەفزیکی دی کرد مەعلووم
 (والجان خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُوم)¹

ئەرزى نا لە دەست ئهوان
 هێند مەعموور لە بۆ ئابدان
 خەلقان دەیانکێلا سەربان
 دەیانکێردە دەغلاودان
 ڕی برابوو لە کێوان

لەو پاش بە ئەمری سووبحان
 بوون ساحتیب زەنب و عیسیان

لەسەر ئەرز بوون نەهان
 لەوانیش یەکیک نەمان

دونیای ڕوو نا مۆلک [و] مأل
 فەقەد ماچوو لەو بەتأل
 بە وێرانی تا سی هەزار سأل

لەو پاش بە ئەمری ئەکبەر
 ڕووی نا ئادەم موسستەققەر
 لە نەختیک ئاب و قور

ئەمجار خالیقی مەتین
 (لَابِت) کرد مەعین
 (وَ خَلَقْنَاهُمْ آدَمَ مِنْ طِين)

ڕووی نا بۆ ئادەم لەو پاش
 حەوای لی کرد بە وەلاش
 مەخلووق لەوان کەوتە پاش

لێیان وە پاش کەوت وەلەد
 بە ئەژمار و بە عەدەد
 بە ئەمری حەقی ئەحەد

وەک ئەمن بیستم گوفتار
 لە عەلەمی دە نامدار
 سی ڕیوایەت بوون ئیخبار
 یا سەد جوفت بوون نامدار
 یا چل و دوو بوون سەر تا خوار

لە پاش ئادەمی لە بۆ شیس

1- لە نوسخە کەدا بەو شیوەیە نووسراوە (ولجان خَلَقْنَاهُمْ مِنْ نَارِ السَّمُوم)، بەلام ئایەتە کە بەم شیوەیەیه: والجان خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُوم.

ساحیب تهكبير و تهقدیس
به ئوممەتی بو رهئیس

له پاش ئهویش كه هات نووح
ساحیبی فتح و فوتووح
هالیک بو کوللی زی رۆح

نۆسه و پهنجاسال به ئهژمار
نووحی نهبی دهعواکار
له گهل قهومی نابهکار

فهرمووی رهبی عهلامه
دهرحهق ئهوان ناردی کهلامه
(قُلْ اِنَّ فِيْهِمْ اَلْفَ سَنَه)
(اِلَّا خَمْسِيْنَ عَامَه)

ههفتاد و سئ کس به ژمار¹
لهنێو میالهتی کوففار
پئی موسوڵمان بوون ئهوجار

لهو پاش به گریه و به زار
دوعاخواست بوو له جهبار
ئهی به حالان خهباردار
(لَا تَذَرْ عَالِي الْاَرْض)
(مِنْ الْكَافِرِيْنَ دِيَار)

ئهگهر بمی نین یهکسه
عهبدمان دهبن موسهخه
نایهته زهوت و زهفه

ئههجار خالیقی سوبحان
دوعای قهبوول کرد له زهبان
بووی رهوانه کرد تووفان

هالیک له بو کولل ئهشیان
چل گهر کهوته سهر کیوان
لهو تایهفه سئ کس مان

لهو تایهفه مان سئ کس
به ئهمری رهبی فهیادرس
ئهوسا موحا موخافهس

گوئی بدێرن ئهی برادره!
گوناهکارین سهرلهبه

1- لێره دا شیرازی دهستنووسه که تیک چوو و له گهل دوو لاپه رهی دواتر دا یه ک دهگریته وه.

له رحمتی پیغمبر
عزبمان نایهته سهر
هه گیراوین تا مهشهر

هه کهسیکی عاقل بی
ئیمانی پی کامل بی
یهک جیههت و یهک دل بی
دهبی دونیا ناخر بی

فهرمووی خالیق سوبحان
چی بیته سهر رووی جههان
(كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَان)

مهدهی حهق نایهته زهوت
وهقتی سهعات دهبن فهوت
(كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ)

هه کهسیکی عاقل بی
ژیننی مردنی له دوو بی
دهبی چ شادیی پی بی

مهخلووقی بی کهماله
چی بی، بی دوو سیپاله
مشتی جههرزنه تاله
پی مهغروور دهبی ماله

بزانن خالیقی به ههیهت
عیزرائیلی کرد مؤلهت
بو سهر جهمیعی ئوممهت

عیزرائیل دهیکرد گوفتار
ئهی پادشاهی جهبار!
تو من دهکهی خهتاکار

جهواب دهدا قـادرئ
ههرکس به دهرئ دهرئ
کس خهتای تو ناگرئ

کاری خوم ئهز پیکدینم
بهقا[ی] رزقی لی بستینم
عومری به ناخر دینم

گر به غهفلهت بنوارم
شاخ و کیوان دههوارم¹

1- له دهستنوسه کهدا ئهه لاپه رهیه له بهر ئه وهی شیرازه کهی تیک چوو، به لاپه رهیه کۆتایی هاتوو.

حاکم یکی کهرمدارم
 حاکمی بی جی و مه کانم
 خالیقی کوللی ئهشیانم
 به هه موو دلان دهزانم
 راسته بینا و بهسیرم
 هیچ کس ناچی له بیرم
 رۆحان بکیشه به زوود
 به ئیجاد و به مهوود
 فرمان به ئهمری مه عبود
 به ئهمری مالیکی قادر
 رۆحان بکیشه سادر
 تا دنیا ده بی ئاخر
 که دنیا ئاخر بوو ئهوجار
 دهکاته بانگ و هاوار
 هیچ نهماوه ئهرواحدار
 کس نهماوه دهر عهجب
 (حملته العرش مقرب)
 ئهوان ماون داوتلهب
 خالیق و دهئهمرینئی
 چی له دنیا سه رهه لئی
 قهت نابی کس بمینئی
 نهماوه له دنیا به گیان
 له جوملهی جینن و ئینسان
 ئیلا ماوتهن شهیتان
 ئه شهیتانی نابهار
 تا جان دهکن له ئاگر و نار
 ریی دهکهن سه رتاخوار
 نایهته زهوت و قهرار
 نایهته زهوت و زهفر
 قاف تا قاف، ئهمبهر ئهوبهر
 وا هه لدی ئهو حیلگهر
 خوی داوخته قهر ئادهم پیغه مبه
 بانگی دهکاتی ئهوجار
 له دنیا بووی تله بکار
 لهویش نابی رسته گار
 وهری دهری حیلگهر

ئەمەری کردە بای سەرسەر

ئەو بایه دئ، لە پاش دئ
سەدای هەر وەکۆ ئاش دئ
بە نالە و هاشه هاش دئ

هەروەک ئاشی لە خرۆش
ئەرز و ئاسمان دیتە جۆش
نە تەیر دەمێنی نە وحووش
(وَ تَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعَيْنِ الْمَنْفُوشِ)

هەروەک ئاشی لەسەر هەرد
دەشت و چیا و کێو و بەرد
دەیکا بە تۆز و بە گەرد

بە ئەمەری پادشای سوپەیان
ئەمجار دەباری باران
شەهە مەنی ئینسان

ئەو غەلیز وەک شەهوەتە
بە ئەمەری دانای ئەحمەدە
ئەرز بارانی قووت دەدا¹

کە قووت دەدا سەرتاسەر
جەسەد وەکۆ گیا و کەنگەر
سەر لە قەبران دیننە دەر

سەر دیننە² دەر لە هەردان
عالممان وا خەبەردان
یا ئەللاً ئەمانکە سەرگەردان

بە ئەمەری پادشای جەلیل
دەژیتەوه ئیسرافیل

پەف دەکاتن لە حەربان
ئەرواح دیتە تەلەبان
پاک دینۆ بەر قەلبان

هەموو جوان و مەنەووەر
بە فەرموودە شای ئەکبەر
رۆحی جاران دیتە بەر

دیتە بەر رۆحی جاره

1- لە نوسخە کەدا نووسراوه (دەدا)، ئەبیت (دەدە) بێت لەبەر سەروای شیعرە کە.

2- نوسخە: (دینە) نووسراوه و هەلە کاتبە.

فه قیر و عاجز و زاره
راویستاون بی سهرداره

(وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى)
وای فەرموو خالیقی غەففار
کوا مەردی له دنیا سەردار
فەخر وه پی دەکرد ئیزهار

کوانی کافری دلەرش
کوانی موسوڵمانی دلەبخش
بین ئەو مولکە بکەین بەش

ئەو ئەرزى وا موعتەبەر
ئامەن کەردم موقەددەر
خەلق دەعوای بوو لەسەر

هەر تا دنیا دنیا بوو
مەردى وهه‌ای تیدا بوو
هەركەس بوو خۆی دەعوای بوو

نەمروو[د] دەیگوت ئەز نەدیم
فیرەهون دەیگوت ئەز موقیم
شەدداد دەیگوت ئەز قەدیم
مالوێرانی دلخەشییم
هیندەیان عەقل نەبوو سەلیم
جاریک بۆین: (استغفرالله العظیم)

پۆزگاریان دەروون بوون
چەندەها پێی مەشغول بوون
(إِنَّ شُرَكَاءَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُزْعَمُونَ)

کوانی مالی بیبونیات
شەهەر و دیوان و قەلات
ئەلقابی ساحیب دیهات

ئەلقابی ساحیب حیشمەت
دەستگاهی بە قیسمەت
پەر بوون له زهوق و زینەت

زهوق و زینەت و دەوان
زەمزم و سەفەر و شیان
تەرتیب و لەمەردارەکان
ئەدەب و عەقل و ئیمان
نازەنیین و نەوجەوان
کەوا یەکی لەوان نەمان

کوا پەهلەوانی پەر هونەر

گیوی گومرای پر خهتر
چار یار و پیغمبهر
یهکی لهوان نهمان یهکسه

بهرز و بولهند و هموار
زینت و حهوش و حسار
شاه و لهشکر و سهردار
یهکی لهوان نهمان چ جار
وای فهرموو شای کردگار
لهفزیکی خوی کرد ئیزهار
(لَمَنْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ)
(لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ)

وای فهرموو خالیقی غهففار
ناو له ئاسمان بینه خوار
بهوان کهرم دهکا ئهمجار
له بو قهلبی گوناهاکار

هرچی میللهتی کافر
بیحساب و بیپرسیار
چهشم کور دهبی سهردار
(إِنَّ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا)
(فَبِئْسَ الْقَرَارِ)¹

منابع
کردی

الحسینی، سید هدایه الله (1936): «ای شده» ههلبهستی همرهتی فازل عالم مهشهور شیخ مهعرووف نودی، چاپی یهکه، چاپخانهی نهج- بهغداد.
بهزنجی، هیمن مهلا کهرم و عومر مهلا کهرم (2021): «دیوانی کاک نهحمهدی شیخی بهزنجی»، چاپی یهکه، سلیمانی.

فارسی

درایتی، مصطفی (1390): «فهرستگان نسخه‌های خطی ایران "فنا"»: جلد 1-45، چاپ اول، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران.
روحانی، بابامردوخ (1382): «تاریخ مشاهیر گرد»، ج 1، چاپ دوم، سروش، تهران.
منزوی، احمد (1377): فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، جلد یکم (گنجینه اهدایی خاندان سلطانهی سلطانی، مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، تهران).
منزوی، احمد (1384): فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، جلد دوم، از شماره 542-1150، مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی (بخش کتابخانه)، تهران.

1- لیله‌دا دهستووسه که به بی هیچ ئامازه‌یهک ته‌واو ده‌بی.

منزوی، احمد (1384): فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، جلد دوم، از شماره 542-1150، مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی (بخش کتابخانه)، تهران.

عکس نسخه‌ها

